

Møte torsdag den 29. januar 2015 kl. 10

President: Kenneth Svendsen

Dagsorden (nr. 40):

1. Innstilling fra Stortingets presidentskap om representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Iselin Nybø og Abid Q. Raja om å opprette en egen lovavdeling på Stortinget (Innst. 123 S (2014–2015), jf. Dokument 8:81 S (2013–2014))
2. Innstilling fra Stortingets presidentskap om lov om utvalget for evaluering av EOS-utvalget (Innst. 134 L (2014–2015))
3. Interpellasjon fra representanten Helga Pedersen til barne-, likestillings- og inkluderingsministeren:
«Norsk Folkehjelp setter gjennom sin rapport 'Tør du ansette meg?' fokus på innvandrerkvinner og sysselsetting i Norge. Mens 67 prosent av alle kvinner i Norge er i arbeid, er sysselsettingsandelen betydelig lavere for innvandrerkvinner. Tall fra SSB viser at innvandrere fra Afrika og Asia mv. med høyere utdanning er omtrent tre ganger oftere i en stilling de er overkvalifisert til enn resten av befolkningen. Arbeid er en nøkkel til integrering.
Hva vil statsråden gjøre for å øke sysselsettingen blant innvandrerkvinner, og bidra til at det norske samfunnet i større grad benytter seg av den kompetansen innvandrerkvinner besitter?»
4. Interpellasjon fra representanten Rigmor Aasrud til barne-, likestillings- og inkluderingsministeren:
«Til tross for at Norge scorer høyt på en rekke statistikker når det gjelder likestilling, rapporteres det ofte om at gravide opplever diskriminering på arbeidsplassen. Graviditetsdiskriminering fører til at kvinner mister jobben, ikke får en jobb de har søkt på, mister arbeidsoppgaver, karrieremuligheter og ikke får lønnsopprykk. Diskriminering på grunn av uttak av foreldrepermisjon rammer flest kvinner, men også menn utsettes for dette. Regjeringens forslag om mer fleksibelt uttak av foreldrepermisjon vil føre til at større deler av permisjonen tas av kvinnen, og mulighetene for at diskrimineringen forsterkes er helt klart en fare.
Hvilke tiltak vil statsråden sette i verk for å motvirke graviditetsdiskriminering?»
5. Referat

Presidenten: Fra Høyres stortingsgruppe foreligger søknad om sykepermisjon for representanten Eirik Milde fra og med 29. januar og inntil videre.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, Tage Pettersen, innkalles for å møte i permisjonstiden 29. januar, og Tone Damsleth, som allerede er innkalt som vararepresentant, møter fra 30. januar og inntil videre.

Presidenten: Tage Pettersen er til stede og vil ta sete.

Sak nr. 1 [10:01:54]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Iselin Nybø og Abid Q. Raja om å opprette en egen lovavdeling på Stortinget (Innst. 123 S (2014–2015), jf. Dokument 8:81 S (2013–2014))

Stortingspresident Olemic Thommessen [10:02:30]:

Stortingets presidentskap har lagt frem innstilling om representantforslag fremsatt av Trine Skei Grande, Iselin Nybø og Abid Q. Raja om å opprette en egen lovavdeling på Stortinget.

Presidentskapet ser det som svært viktig at Stortingets administrasjon innehar juridisk kompetanse til å kunne bistå representantene.

For det første er det viktig at lovforslag og grunnlovsforslag som blir fremsatt, blir gjennomgått og kvalitets-sikret av faglig kompetente instanser, både når det gjelder lovtekniske forhold, og i forholdet til Grunnloven og andre rettsregler.

Presidentskapet mener det allerede i dag er gode muligheter for slik bistand. Alle lovforslag – både de som er fremsatt av regjeringen, og de som er fremsatt i representantforslag eller i forbindelse med behandlingen av en lov-sak i komiteene – blir av Stortingets administrasjon gjennomgått, korrekturlest og kvalitetssikret når det gjelder det lovtekniske. Alle grunnlovsforslag blir også gjennomgått før de blir fremsatt.

Stortingsrepresentantene har også mulighet til å henvende seg til konstitusjonell avdeling i Stortingets administrasjon for juridisk og lovteknisk bistand, med spørsmål om utforming av lovforslag og grunnlovsforslag i forkant av at de blir fremsatt.

For det andre er det viktig at representantene har mulighet til å få utredet ulike juridiske problemstillinger. Her har representantene i dag mulighet til å be Stortingets utredningsseksjon om å utrede juridiske og andre faglige problemstillinger i forbindelse med et lovarbeid.

Presidentskapet finner også grunn til å fremheve at det er lang praksis for at både Stortinget og komiteene selv kan be fagdepartementene og Lovavdelingen om lovteknisk og juridisk bistand i forbindelse med lovarbeid. Komiteene kan også stille spørsmål til den aktuelle fagstatsråd om en sak som komiteen har til behandling. Presidentskapet har ved flere anledninger påpekt at det er av stor betydning for Stortingets lovgivende virksomhet at departementene vanligvis etterkommer anmodninger fra komiteene og partigruppene om å yte lovteknisk bistand under komité-behandlingen av lovproposisjoner.

Presidentskapet viser til at Lovavdelingen også avgir et mangfold av ikke-bindende lovtolkningsuttalelser. Selv om Lovavdelingen er organisert som en enhet i et departement, formelt underlagt statsrådets styringsrett og konstitusjonelle ansvar, har det vært lagt til grunn at avdelingen gir sine juridisk-faglige vurderinger uavhengig av departementets politiske ledelse. Lovavdelingens juridiske uttalelser ekspederes derfor normalt i avdelingens eget navn og undertegnes av avdelingens ekspedisjonssjef. Tradisjonelt

er Lovavdelingen oppfattet som et faglig uavhengig organ i slike sammenhenger. Fra tid til annen har det likevel forekommet enkeltsaker og tolkningsuttalelser der det har blitt reist spørsmål om Lovavdelingens uavhengighet av regjeringen. Dette gjelder særlig i saker der den sittende regjeringen kan tenkes å ha interesse i et spesielt utfall, samtidig som de juridiske sidene i saken er vanskelige og gir rom for betydelig tolkningstvil.

Presidentskapet viser til at spørsmål omhandlet i Lovavdelingens tolkningsuttalelser normalt vil dreie seg om juridisk uavklarte områder der det nødvendigvis hefter usikkerhet til utfallet. Uttalelsene gjenspeiler dette ved at det tas forbehold i saksfremstillingen og understrekes at uttalelsen er en vurdering – ikke en fasit. En eventuell «alternativ» uttalelse fra administrasjonen i Stortinget vil ikke kunne bidra til å fjerne slik tvil – heller ikke om man forutsetter at kompetansen og kapasiteten i Stortinget er på høyde med Lovavdelingens. Enten man får to uttalelser som trekker i samme retning, eller man får to uttalelser som trekker i ulike retninger, er det uansett domstolenes – og i siste instans Høyesteretts – oppgave å fastsette hva som skal anses å være gjeldende rett. Det er derfor begrenset hva man vil kunne oppnå med hensyn til økt forutsigbarhet på kompliserte rettslige områder ved å bygge opp et større juridisk miljø i Stortingets administrasjon.

Presidentskapet påpeker også at i hvilken grad juridisk tvil skal påvirke vurderingen av om et tiltak bør iverksettes eller ikke, er en politisk vurdering – både i regjeringen og i Stortinget.

Etter presidentskapets mening er det i lys av dette ikke ønskelig å bygge opp en egen lovavdeling i Stortingets administrasjon som et alternativ til det regjeringen har til disposisjon. I norsk konstitusjonell praksis er det regjeringen som legger frem langt de fleste lovforslag, forslag til statsbudsjett og andre budsjettforslag. Regjeringen har derfor bygget opp et omfattende utredningsapparat i departementene og underliggende etater, bl.a. for å kunne oppfylle plikten etter Grunnloven § 82 til å meddele Stortinget alle opplysninger som er nødvendige for behandlingen av de sakene den legger frem.

Presidentskapet vil likevel utrede behovet for en styrking av den generelle juridiske kompetansen og kapasiteten i Stortingets administrasjon. Utredningen vil ta utgangspunkt i de oppgaver og funksjoner presidentskapet mener tilligger Stortinget – som er gjennomgått ovenfor – for å se om, og på hvilken måte, administrasjonens juridiske kompetanse og kapasitet eventuelt bør styrkes.

Presidentskapet vil i lys av dette foreslå at representantforslaget vedlegges protokollen.

Iselin Nybø (V) [10:08:30]: Jeg er glad for at presidentskapet vil utrede behovet for å styrke den juridiske kompetansen i administrasjonen, men det er ganske åpenbart at det er en reell uenighet om hvorvidt det er et behov for å bygge opp en lovavdeling på Stortinget. Forslaget som er fremmet av Venstre, bygger på et forslag fra forrige periode, den gang fremmet av representanter fra Fremskrittspartiet, og bakgrunnen er den store forskjellen på bistand som regjeringen får fra Lovavdelin-

gen, og det vi som stortingsrepresentanter kan få her på Stortinget.

De aller fleste saker vi behandler her, kommer fra regjeringen og har sånn sett vært innovent i Lovavdelingen i regjeringsapparatet, men det er jo slik at en av de viktigste oppgavene vi som stortingsrepresentanter og som et storting har, er å være lovgivende myndighet. Vi har på bakgrunn av det et ganske stort behov for god og solid juridisk kompetanse her på huset. Som situasjonen er i dag, mener vi i Venstre at det ikke er noen likeverdighet mellom den juridiske bistanden som regjeringen har tilgang på, og det som vi har her på Stortinget. Vi ser behovet for at det bygges opp en lovavdeling også her.

Jeg tar derfor opp forslaget fra Venstre.

Presidenten: Representanten Iselin Nybø har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [10:10:07]: Jeg synes forslaget fra Venstre er meget godt, og det er jo naturlig jf. det som forrige taler var inne på, en del av historikken i det. Jeg synes også intensjonen til presidentskapet er bra, at man ønsker å se videre på behovet for å styrke utredningsseksjonen. Jeg synes det er viktig ikke minst med basis i maktfordelingsprinsippet, fordi: Når regjeringen legger fram lovforslag her, er de basert på det apparatet regjeringen har tilgang til, og den kompetansen de har. Hvis Stortinget finner ut at det har behov for mer kompetanse enn det en selv har, hvor går man hen da? Da går man til det samme apparatet og ber om innsyn og vurderinger fra dem. Det er etter mitt skjønn iallfall tidvis en utfordring.

Det andre man kan gjøre, er selvfølgelig å be Høyesterett om en betenkning i en sak som det arbeides med her. Hvis jeg ikke husker feil, tror jeg det har skjedd to ganger etter krigen – med andre ord: ikke så veldig ofte. Jeg tror også at Høyesterett ikke nødvendigvis har noe stort ønske om å legge seg ut med Lovavdelingen, selv om vi igjen kan påberope oss uavhengighetsprinsippet og maktfordelingsprinsippet. Derfor synes jeg det prinsipielle i forslaget til Venstre er godt. Jeg tror at presidentskapet antakelig har gjort det de synes de må gjøre, og gått akkurat så langt som de er komfortable med å gå, men det skal ikke ta bort fornuften og basiselementene, den prinsipielle tilnærmingen, som ligger i forslaget fra Venstre.

Michael Tetzschner (H) [10:11:45]: Jeg må si at innstillingen fra presidentskapet følger opp det som etter min vurdering er en riktig forståelse av maktfordelingsprinsippet. Når forslagsstillerne argumenterer med at det er ulikevekt i tilgangen på ressursene, gjenspeiler det også at regjering og storting har forskjellige oppgaver i maktfordelingen, og det betyr at regjeringen skal etterleve utredningsinstruksen, hvor både økonomiske, administrative og ikke minst juridiske forhold skal være avklart med hensyn til prinsippet om sluttført saksbehandling.

Så synes jeg også det er en mangel i drøftelsen fra forslagsstillerne at de ikke helt adresserer hvor problemet ligger. Er det den generelle kvaliteten, bakgrunnsjussen, man lurer på i forbindelse med fremsettelse av et forslag? Jeg

synes det er utmerket at representantene begynner å reflektere over kvaliteten i sine egne forslag – det er aldeles utmerket og kan med fordel overføres på flere felt – men hvis det er bakgrunnsretten man er ute etter, kan det altså også rettes henvendelser til fagdepartementet, som da gir en apolitisk uttalelse basert på gjeldende rett – eller parti-gruppene har muligheten til å hyre inn folk. For eksempel hvis det er patentretten man lurer på, går man til en av de beste advokatkontorene, som gir en betenkning om patentrett, eller det er også mulig å gå til offentlige organer og be om å få belyst bakgrunnsretten.

Men der jeg aner at problemet kanskje ligger, er hvis det er oppstått en spesiell tolkningstvil. Det kan f.eks. være – jeg tar et eksempel helt ut av luften – i habilitetsspørsmål knyttet til en statsråds tidligere engasjement hos en tidligere arbeidsgiver. Så kan det være politisk interesse i at Justisdepartementets lovavdeling kommer eller ikke kommer til et resultat, og så skal man altså betvile det, av mer politiske grunner, ved å bygge opp en egen motekspertise her. Hvis det, kanskje i strid med intensjonen, allikevel blir resultatet, har vi pådratt oss en uheldig situasjon hvor det blir stortingsadvokat mot regjeringsadvokaten. Da vil det kanskje også presse Justisdepartementets lovavdeling mer inn i en partsadvokatrolle der hvor den i dag faktisk har en stor og høy status fordi dens faglighet ikke har vært betvilt, og dens uavhengighet av politiske føringer ikke har vært trukket i tvil. Det er en verdi vi skal ha med oss videre.

Hvis det er slik at en representant har stor interesse i hvordan regjeringen har behandlet et spørsmål, er jo regjeringen bundet av forvaltningsloven. Da kan man altså angripe den ene forvaltningsavgjørelsen gjennom det overprøvingssystemet som er i forvaltningen. Hvis ikke det er nok – hvis man ikke etter det er tilfredsstilt – har man muligheten til å koble dette på domstolsystemet, der vi per definisjon og ifølge den Grunnloven vi akkurat har friskt i minne fordi vi har vært med på å revidere den gjennom hele 2014, vet at domstolene dømmer i siste instans i det enkelte stridsspørsmål. Dette systemet har tjent vår statsskikk med en god maktfordeling mellom regjeringens utredningsansvar og Stortinget, som vedtar de generelle rettsnormene. Og så, når det blir strid om hvordan den enkelte sak skal løses, kan dette prinsippet gå helt til topps i en uavhengig domstol, fri for politiske føringer. Det er slik vi vil ha det. Derfor er jeg veldig fornøyd med president-skapets innstilling, fordi den nettopp har vært seg denne funksjonsfordelingen bevisst.

Bård Vegar Solhjell (SV) [10:16:14]: Det finst argument begge vegar i dette spørsmålet, men SV har, etter ei vurdering av saka, kome til at vi vil støtte Venstres forslag i Stortinget. La meg kort seie litt om bakgrunnen for det.

Regjeringa har, som ho bør ha, omfattande tilgang på juridisk kompetanse ved framlegging av saker. Det er heilt nødvendig, for regjeringa jobbar med ei rekke lovsaker og andre saker der juridisk kompetanse er nødvendig. Kvart departement har juridisk kompetanse, riktignok i varierende grad, som dei tek i bruk på sitt felt og sine saker for å kvalitetssikre det som vert lagt fram for Stortinget. I tillegg har ein tilgang på Lovavdelinga, som vert nytta i svært

mange saker, og som det heilt riktig er sagt her, og som det står i dokumenta, har ei svært sterk stilling og i alle departement vert oppfatta som uavhengig og viktig. I visse typar saker er også Regjeringsadvokaten eit relevant embete å vise til, for det vert også nytta i ein del samanhengar for juridisk bistand.

Stortinget har, som vi alle veit, på langt nær den same tilgangen på bistand. Vi har moglegheiter til å innhente det på ulike vis. Eg har sjølv vore med på det, f.eks. ved å hente inn ekstern ekspertise, bedt om ei utgreiing osv. Men mitt beste skjøn er at kvaliteten på eit slikt arbeid vil auke om Stortinget hadde ei eiga lovavdeling som kunne gjere den typen arbeid for dei enkelte partigruppene, for kollektivet eller for komiteane i saker som dukkar opp. Der eg trur det vil vere mest relevant, er i samband med forslag som vert fremma i Stortinget av representantar eller partigrupper, og som dermed kunne kvalitetssikrast på den måten.

Noko anna det kunne føre til, er at det som vert henta inn av juridisk bistand, vert tilgjengeleg for alle – det ville verte eit transparent system for det – og at ein i mindre grad kanskje går etter innhenta råd frå stader der ein er påverka av kva haldningar ein har, og kven ein kjenner, men heller går til ein bestemt stad etter same tankegang som ein har for Lovavdelinga i dag. Det er ein stad med autoritet, og ein går for det.

Eg skal erkjenne at eg i visse situasjonar ser at det kan vere argument mot det, og kanskje særleg at ein får eit eige juridisk miljø i Stortinget. Likevel trur eg at omsynet til noko betre balanse og til kvalitetshevinga eg trur det kunne gje på den juridiske bistanden, veg tyngre. Derfor vil vi støtte forslaget.

Uavhengig av det vil eg seie – det vert kanskje ikkje vedteke her i dag – at eg synest det er viktig at president-skapet og andre her på Stortinget arbeider vidare med problemstillingar som eg oppfattar at fleire har erkjent, og som kan vere viktige å forfølge eventuelt på andre måtar.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:19:32]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om lov om utvalget for evaluering av EOS-utvalget (Innst. 134 L (2014–2015))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 3 [10:19:48]

Interpellasjon fra representanten Helga Pedersen til barne-, likestillings- og inkluderingsministeren:

«Norsk Folkehjelp setter gjennom sin rapport «Tør du ansette meg?» fokus på innvandrerkvinner og sysselsetting i Norge. Mens 67 prosent av alle kvinner i Norge er i arbeid, er sysselsettingsandelen betydelig lavere for innvandrerkvinner. Tall fra SSB viser at innvandrere fra Afrika og Asia mv. med høyere utdanning er omtrent tre gan-

ger oftere i en stilling de er overkvalifisert til enn resten av befolkningen. Arbeid er en nøkkel til integrering.

Hva vil statsråden gjøre for å øke sysselsettingen blant innvandrerkvinner, og bidra til at det norske samfunnet i større grad benytter seg av den kompetansen innvandrerkvinner besitter?»

Helga Pedersen (A) [10:20:43]: At alle skal med, er en god målsetting for det norske samfunnet. Det gjelder også i integreringen. Vi kommer ikke til å lykkes med integreringen hvis vi ikke lykkes med å integrere innvandrerkvinner. Veien til integrering går derfor gjennom kvinnene, og den går gjennom arbeid. Arbeid gir økonomisk selvstendighet og gjør deg i stand til å ta frie valg. Det er helt avgjørende for å jevne ut forskjeller mellom kvinner og menn og mellom innvandrerne og befolkningen for øvrig.

Norsk Folkehjelp har i anledning sitt 75-årsjubileum satt søkelyset på dette viktige temaet. I en samling intervjuer med tittelen «Tør du ansette meg?» møter vi flere innvandrerkvinner med ulikt ståsted i livet. Felles for dem alle er at de ønsker å ha en jobb og en jobb å utvikle seg i, som de aller fleste av oss.

Norsk Folkehjelp synliggjør også mange av de utfordringene som mange innvandrerkvinner møter. Mens 67 pst. av alle kvinner i Norge er i arbeid, er sysselsettingsandelen betydelig lavere for innvandrerkvinner. Hvorfor er det sånn? I dag topper jentene statistikken med å ta høyere utdanning, og mange jenter med innvandrerbakgrunn gjør det svært godt. Samtidig viser tall fra SSB at innvandrene fra Afrika og Asia med høyere utdanning er ca. tre ganger oftere i en stilling de er overkvalifisert for, enn resten av befolkningen, mens bare én av ti, 11 pst., etnisk norske arbeidstakere er overkvalifisert for den jobben de har. Forskning viser dessuten at hvis du har et utenlandsk klingende navn, har du 25 pst. mindre sjanse for å bli innkalt til intervju.

Jeg er enig med generalsekretær Liv Tørres i Folkehjelpen som sier at Norge sløser med verdifull kompetanse og menneskelig kapital når arbeidsgiverne ikke ansetter kunnskapsrike og høyt kvalifiserte kvinner. Samtidig er det verdt å gjenta at utgangspunktet for Norge også på dette området er bra sammenlignet med andre land. Sysselsettingen blant innvandrerkvinner i Norge er høyere enn for italienske kvinner i Italia. Registrert arbeidsledighet blant bosatte innvandrere i Norge har gått opp fra 6,5 pst. i 2013 til 7,2 pst. i august i fjor. I den øvrige befolkningen var det en økning fra 2 pst. til 2,2 pst. i den samme perioden. Det er store forskjeller i ledighetsprosenten mellom de forskjellige innvandrergruppene, og det er ikke så rart. Noen kommer til Norge som arbeidsinnvandrere, andre kommer til Norge som flyktninger. Mens arbeidsledigheten blant innvandrere fra Norden er på 3 pst., er ledigheten blant innvandrere fra Afrika 14,1 pst. Det betyr at mer enn hver sjuende innvandrer derfra går helt arbeidsledig. Disse tallene er fra Statistisk sentralbyrå i november 2014, og det er urovekkende tall, og dette må møtes både med generelle og med mer målrettede tiltak.

Det er viktig at de som kommer til Norge, blir møtt med en forventning om å delta i arbeidslivet. Det gjør dessver-

re ikke regjeringen. I regjeringserklæringen, på side 8, kan vi lese at regjeringen vil følge opp «Brochmann-utvalgets anbefalinger om en omlegging av stønader fra kontantytelser til tjenester», mens man på side 12 i regjeringserklæringen sier at man vil utvide kontantstøtten «til å inkludere toåringer», og vi vet at regjeringen har økt kontantstøtten. Jeg ber derfor statsråden svare på om hun vil ha et særskilt blikk på hvordan dette påvirker yrkesdeltakelsen blant innvandrerkvinner.

Arbeiderpartiet mener at et godt barnehage tilbud, reduserte barnehagepriser og gratis kjernetid i barnehage og SFO er bedre tilbud til barnefamilie enn å videreføre kontantstøtten, iallfall hvis vi legger arbeidslinjen og et ønske om vellykket integrering til grunn. SFO må bli et like naturlig valg for innvandrerbarn som for etnisk norske barn.

Universelle ordninger for velferd og kunnskap har vært helt avgjørende for å redusere de sosiale forskjellene i Norge. Det er viktig også for å inkludere innvandrerbefolkningen. Så må de universelle ordningene suppleres med mer målrettede tiltak. Den rød-grønne regjeringen la i 2013 fram handlingsplanen Vi trenger innvandrernes kompetanse. Jeg håper at handlingsplanen fortsatt virker, og at statsråden kan si noe om hvordan regjeringen følger den opp.

Det er viktig å jobbe langsiktig med å øke sysselsettingen med kvinner som står langt fra arbeidsmarkedet, og som har behov for kvalifisering og som ikke omfattes av andre ordninger. Forsøksordningen Ny sjanse startet opp i 2005 og er siden blitt en del av Jobbsjansen. Etter flere års målrettet arbeid er Jobbsjansen nå i siget med å kvalifisere flere innvandrerkvinner med lav kompetanse inn i arbeidslivet. I 2013 gikk tre av fem innvandrerkvinner uten arbeid som da fullførte Jobbsjansen, over i jobb eller utdanning. Det var en økning på 8 prosentpoeng fra året før. Arbeiderpartiet mener dette er viktige tiltak som vi må bygge videre på. Jeg vil gjerne at statsråden redegjør for posisjonen til dagens regjering i dette arbeidet.

Flere innvandrere med lang botid i Norge befinner seg i randsonen av arbeidsmarkedet, og de vil ha behov for omfattende bistand for å komme over i varige arbeidsforhold og fast ansettelse. Det er viktig å utnytte den gunstige situasjonen vi fortsatt har i det norske arbeidsmarkedet, til å mobilisere de innvandrerkvinnene som i dag står utenfor arbeidsmarkedet. Svake grunnleggende ferdigheter blant ikke-vestlige innvandrere innebærer at mange av dem blir marginalisert og får en vedvarende svak tilknytning til arbeidslivet. Fafo la fram, på oppdrag av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, en rapport i september i fjor som understreker nettopp dette. Det mest alvorlige er at bare et mindretall av dem som mangler grunnleggende kvalifikasjoner, får nødvendig opplæring i lesing, skriving og regning som en del av det obligatoriske introduksjonsprogrammet etter at de har kommet til Norge.

Rapporten viser også at det er store kommunale variasjoner i tilbudet i introduksjonsprogrammet. I Oslo får bare én av ti av dem som mangler grunnskole, en sånn opplæring som en del av introduksjonsprogrammet. I Sunndal får ni av ti dette tilbudet, og de ligger da også i landstoppen når

det gjelder å få deltakerne over i jobb eller utdanning etter at de har gjennomført introduksjonsprogrammet. Hvorfor er det så store forskjeller mellom kommunene? – det er et grunnleggende spørsmål. Slik jeg leser Fafos rapport, handler variasjonene i bruk av grunnskoleopplæring om ulike forståelse av regelverket. Forskerne konkluderer med at ulike vurderinger av hvem som passer inn i tilbudet, lokale prioriteringer og til dels en bevisst underformidling av tilbudet skaper store variasjoner. Uklarhetene er knyttet til vurderingen av hva som er grunnleggende kvalifisering og om heltids grunnskole kan regnes som et fullverdig introduksjonsprogram. Én av fire kommuner tolker regelverket sånn at grunnskoleopplæring og enkeltfag innen videregående opplæring ikke kan regnes som grunnleggende kvalifisering og inngå i et introduksjonsløp sammen med andre tiltak. Her er det åpenbart behov for å tydeliggjøre regelverket overfor kommunene. Kvalifikasjoner på grunnskolenivå er et absolutt minimum for å kunne ta utdanning eller delta i norsk arbeidsliv. Det er ikke godt nok at postnummeret på bosettingskommunen er det som avgjør om du som nyankommet til Norge kan kvalifisere deg til deltakelse, og det er ofte helt basale ting som å lese, skrive og forstå bokstaver som er problemet.

Jeg vil derfor oppfordre statsråden til å svare på hva hun vil gjøre for å minske ulikhetene i tilbudet og sikre at introduksjonsopplæringen i større grad og mer systematisk sikrer at deltakerne får grunnutdanning når de mangler det. Og så hadde jeg også satt veldig stor pris på det hvis statsråden kunne delt sine refleksjoner om forholdet mellom likestillingspolitikken og et vellykket integreringsarbeid.

Ole M i c T h o m m e s s e n hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Solveig Horne [10:30:00]: Jeg skal prøve å svare på noen av utfordringene i dette innlegget, og så får vi komme tilbake til resten senere i debatten.

Men først har jeg lyst å takke interpellanten for å reise et viktig tema og et viktig spørsmål, og jeg er helt enig med interpellanten i det hun tar opp, nemlig at det er en utfordring for både samfunnet og ikke minst den enkelte at det er for lav yrkesdeltagelse blant grupper av innvandrerkvinner. Derfor er det et mål for regjeringen å øke andelen innvandrerkvinner som deltar i arbeidslivet. Vi vet at den beste forutsetningen for frihet, likestilling og likeverd er å være selvforsørget og ha egen arbeidsinntekt.

Arbeid er også avgjørende for å bekjempe fattigdom og for å heve den enkeltes levestandard, livskvalitet og selvrespekt. Som interpellanten skriver i interpellasjonen: «Arbeid er en nøkkel til integrering.» Og jeg vil innledningsvis si at jeg har store forhåpninger til de kommende generasjonene som fødes i Norge, for tall fra 2013 viser at 34 pst. av jentene tar utdanning på universitet eller høyskole, og 27 pst. av guttene gjør det samme. I den øvrige befolkningen er tilsvarende tall 26 pst. for jentene og 18 pst. for guttene.

Arbeid er en av nøklene til integrering, men språk er nøkkelen til arbeid. Gode norskkunnskaper vil i de fleste tilfeller være en forutsetning for å få jobb. Vi må der-

for satse på norskopplæring med god kvalitet for å få flere innvandrerkvinner ut i arbeid.

Introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap er et av våre viktigste tiltak for nyankomne innvandrere. Jeg har under arbeid forslag som skjerper kravene til norskopplæring, og kommunene skal ta initiativet til å sette i gang opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og det kan kun gis fritak for opplæring i samfunnskunnskap hvis den enkelte har kjennskap til det norske samfunnet.

Opplæring i samfunnskunnskap er viktig for å få grunnleggende kjennskap til sentrale lover og verdier i vårt samfunn. Det gjelder ikke minst kvinners rettigheter og barns rettigheter.

Det er mange kommuner som gjør et godt arbeid med introduksjonsordningen, og denne uka har jeg vært på besøk i Karmøy kommune. De har de siste årene hatt veldig gode resultater og fikk i fjor prisen som årets introduksjonsprogramkommune av IMDi Vest. Det kommunen gjør som er så bra, kan sies veldig enkelt: De ser den enkelte personen, både dens styrker og svakheter. Det er den enkeltes behov som er utgangspunktet for den kvalifiseringen som kommunen gir. God kartlegging av den enkelte innvandrers og individuelle planer er viktig for at man skal lykkes med introduksjonsordningen.

Kommunen forteller også at de hele tiden jobber med kvalitet i norskopplæringen. De har tett oppfølging av den enkelte deltager i introduksjonsprogrammet, og de har et godt samarbeid mellom voksenopplæringen og Nav, med nabokommuner, med frivillige og med private. Ordførere som jeg har møtt denne høsten, har sagt at det er viktig at vi jobber tett sammen, at det er en fleksibilitet i introduksjonsordningen, at man kanskje skal se på om den skal være mer yrkesrettet, for noen lærer enklere ved å ha en yrkesrettet opplæring, og at det er større fleksibilitet i introduksjonsordningen.

Jeg ser at kommunene som lykkes med introduksjonsprogrammet, også klarer å få kvinnene ut i arbeid. Men det er for store forskjeller på kvinners og menns resultater, og det er for store forskjeller mellom kommunene. Det er derfor viktig at kommunene prøver å se til hverandre og lærer av dem som gjør et godt arbeid. Det er et arbeid som jeg ønsker å intensivere framover.

Jeg holder nå på med å starte opp en større evaluering av introduksjonsordningen og opplæringen i norsk og samfunnskunnskap, og jeg vil bruke den evalueringen til å få innspill til hvordan regjeringen kan utvikle og styrke ordningene for kvalifisering av nyankomne flyktninger og innvandrere.

Jeg er bekymret for de kvinnene som ikke er omfattet av introduksjonsordningen, og som trenger kvalifisering. Vi i regjeringen vurderer nå om flere grupper enn i dag skal få et tilbud om å delta i introduksjonsprogrammet. For kvinner uten rettigheter til introduksjonsprogrammet eller ordninger i Nav kan Jobbsjansen være en mulighet. Det er inspirerende å møte kvinner som har vært med i Jobbsjansen, og som tar tak i livet sitt og viser at det nytter. Det forteller meg at det viktigste for dem er økonomisk selvstendighet og det å være gode rollemodeller for barna sine.

Regjeringen vil derfor fortsette arbeidet med Jobbsjansen og videreutvikle dette tilbudet.

For å få til et godt integreringsarbeid i kommunene må vi samarbeide med alle gode krefter. Myndighetene kan ikke få til god integrering alene. Frivilligheten har en helt sentral rolle og gjør en god innsats. Det gjelder organisasjoner som Røde Kors, Norsk Folkehjelp, MiRA-senteret og LIN, Likestilling, Inkludering og Nettverk. De driver en virksomhet som det er viktig å jobbe videre med.

Jeg besøkte bydelen Gamle Oslo denne uken og så det arbeidet som Norsk Folkehjelp gjør med integreringsprogrammet OASEN, med bl.a. aktivitetsplikten som er lagt inn i gratis kjernetid nå, hvor man faktisk klarer å hente inn flere foreldre, spesielt kvinner, som har vært lenge i Norge uten å ha lært seg så mye norsk som de trenger for å kunne komme seg ut i arbeidslivet. Det å se f.eks. en dame fra Libanon, som har vært i Norge i 19 år, nå sitte på skolebenken og lære seg norsk viser at den aktivitetsplikten som vi har fått på plass, nytter.

Jeg jobber også med en ny likestillingsmelding. I den vil vi drøfte viktige tema som vil bringe likestillingen videre på områder som har særlige utfordringer. Det temaet som interpellanten her tar opp, vil bli en viktig del av det likestillingsarbeidet.

Regjeringen vil også utvikle en ny og helhetlig politikk for voksne som står i fare for å falle utenfor, eller som står utenfor arbeidslivet, på grunn av manglende kompetanse eller svake grunnleggende ferdigheter. Gjennom meldingen om livslang læring og utenforskap vil vi legge fram en politikk som skal bidra til at den enkelte kan skaffe seg kompetanse og grunnleggende ferdigheter, som grunnlag for en stabil og varig tilknytning til arbeidslivet. I den sammenhengen vil vi også se på utfordringen med at mange har god utdanning og kompetanse med seg fra sitt hjemland, men det er mange ganger veldig vanskelig for dem å få dette godkjent og da kunne benytte seg av den kompetansen. Regjeringen jobber nå for å få raskere godkjenningsordninger, bedre realkompetansevurdering og tilbud om oppdatering av kompetanse, for å sikre at den utdanningen som innvandrerne har med seg, kan brukes også i Norge.

Regjeringen har som mål at Norge skal være et av Europas mest innovative land. Tiltak for å få flere innvandrerkvinner til å etablere egen virksomhet kan skape økt sysselsetting og vekst. I 2014 ble det innført en ny tilskuddsordning hvor kommuner og fylkeskommuner kan søke støtte til å styrke og utvikle det ordinære tilbudet om etablereroppfølging, slik at det kan legges bedre til rette for etablerervirksomhet for innvandrere.

Etter ønske fra Stortinget, som jeg er veldig glad for, skal Buskerud fylkeskommunes Norsk senter for flerkulturell verdiskaping gis en særskilt rolle som et nasjonalt kompetansesenter i denne sektoren. Mange hundre gründere har gjennomført etablererprogram gjennom tilbudet i Drammen, og over 150 av disse har kommet i gang med eget firma. Andelen kvinnelige etablerere har vært på 41 pst.

Private og offentlige virksomheter kan også søke om støtte til mentor- og traineeordninger. Et av tiltakene som

har fått støtte, er NHOs Global Future, som er en talentmobilisering av høyt utdannede kvinner og menn med innvandrerbakgrunn. Målet er bl.a. å få disse inn i lederstillinger og styreverv. En rapport fra SINTEF viser at det programmet har vært en stor suksess.

Interpellanten var inne på at det er en utfordring å få kvalifiserte kvinner med liten eller ingen utdanning til å få en varig tilknytning til det norske arbeidslivet. Men det er også en stor utfordring for samfunnet at det er mange høyt kvalifiserte innvandrerkvinner som ikke får jobb, som ikke blir innkalt til intervju, eller som må finne seg en jobb som de er overkvalifiserte for. Som min partikollega Mazyar Keshvari sier i heftet Tør du ansette meg?:

«Å luke ut de beste hodene er idiotisk ... Integreringen av innvandrerkvinner blir ikke bedre av at de blir kastet ut av søknadsbunken på grunn av etternavn, kjønn og antatt bakgrunn. Mye av dette handler om fordommer, da arbeidsgiveren ikke kjenner vedkommende eller hva vedkommende kan og står for.»

Jeg mener dette er diskriminering. Diskrimineringsloven om etnisitet håndheves av Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillingsnemnda. Jeg arbeider nå med en ny felles likestillings- og diskrimineringslov, og jeg vil i den forbindelse også sette i gang en utredning av håndhevsapparatet, som bl.a. tar sikte på å gi den diskriminerte mulighet til oppreisning uten å gå veien om domstolene. Slik det er i dag, får det ingen konsekvenser å diskriminere – dette er noe jeg ønsker å endre på. En styrket håndheving vil også være et bidrag til økt sysselsetting blant innvandrerkvinner, for det vil da koste å diskriminere.

Helga Pedersen (A) [10:40:20]: Jeg vil begynne med å takke statsråden for svaret, et svar som avdekker både uenigheter og enighetspunkter. La meg begynne med det vi kanskje ikke er helt enige om, og det er at likestilling og integrering er to sider av samme sak. Integreringen kommer ikke til å lykkes uten en framoverlent og aktiv likestillingspolitikk, og det er veldig viktig at samfunnet skaper rammer for at kvinner og menn har samme mulighet til å ta frie valg.

Jeg merket meg at statsråden i sitt innlegg framhevet betydningen av samfunnsfag i introduksjonsprogrammet. Det er jeg helt enig i. Det er viktig at de som kommer til Norge fra andre land, har grunnleggende kjennskap til lovene og reglene som samfunnet vårt bygger på, av både rettigheter og plikter.

Noe av det viktigste med likestillingsloven fra 1978 er at den slår fast at forskjellsbehandling på grunnlag av kjønn er forbudt, samt at kvinner og menn skal gis like muligheter til utdanning, arbeid og kulturell og faglig utvikling. Det at loven legger vekt på nettopp muligheter, er et uttrykk for at like rettigheter er viktig, men ikke tilstrekkelig for å sikre likestilling. Det handler også om å ha en reell mulighet til å anvende sine rettigheter. Derfor er et visst minimumsnivå av utdanning, helsetjenester og inntektssikring nødvendig for at mulighetene til å ta i bruk sine rettigheter – og i og for seg plikter – i det norske samfunnet skal være reelle. Da er det grunnleggende at vi ikke hol-

der oss med parallelle standarder i Norge – én for kvinner flest og én for innvandrerbefolkningen. Kvinner med innvandrerbakgrunn skal ha samme muligheter til å delta i utdanning og arbeidsliv som befolkningen for øvrig, og de skal forventes å delta i samfunnet på lik linje med befolkningen for øvrig. Det gjelder også ved at barn og unge med innvandrerbakgrunn skal kunne delta i barnehage, SFO og fritidsaktiviteter på lik linje med andre barn.

Derfor er vårt svar flere barnehageplasser, lavere barnehagepriser og bedre tilbud til barnefamiliene. Men regjeringen gjør jo det motsatte, de øker barnehageprisene og øker kontantstøtten. Da har jo regjeringen lagt fram et kinderegge som både rammer likestillingen, integreringsarbeidet og rammer selve grunnplanken for frihet, nemlig at du skal kunne forsørge deg selv og være økonomisk selvstendig. Min frykt er at det nytter ikke med all verdens fornuftige tiltak, som statsråden også har snakket om her, hvis man bommer på de grunnleggende tingene, nemlig at både de som bor her fra starten av, og de som kommer til landet, skal forventes å delta i arbeidslivet. Man kan ikke på den ene siden si at du må jobbe, samtidig som man betaler kvinner for å være hjemme.

Statsråd Solveig Horne [10:43:29]: Jeg tror vi i hvert fall kan si helt klart at vi er enige om det aller viktigste, og det er at det er viktig å få kvinner med innvandrerbakgrunn ut i arbeidslivet, slik at de kan bli selvforsørgende. Arbeid er nøkkelen til god integrering, men språk er også nøkkelen til arbeid og utdanning. Derfor blir en viktig oppgave for regjeringen framover nå å se på introduksjonsprogrammet og få flere kvinner inn på språkopplæring, slik at de har det grunnlaget for å komme seg ut i arbeidslivet. Regjeringen har satt i gang mange tiltak når det gjelder akkurat dette, og vi skal jobbe videre med det. For det er for store forskjeller ute i kommunene, som jeg nevnte i mitt første innlegg, på norskopplæringen, og når norskopplæringen er så viktig for å komme seg ut i arbeidslivet, blir det en viktig nøkkel i dette arbeidet.

Likestilling og integreringspolitikk henger sammen. Derfor skal den likestillingsmeldingen som regjeringen skal legge fram til sommeren, som skal ha fokus på reelle utfordringer i samfunnet, ha et klart og tydelig minoritetsperspektiv, fordi vi er nødt til å trekke inn denne gruppen også når vi snakker om likestilling.

Så blir jeg litt overrasket når representanten tar opp kontantstøtten i denne debatten, for det var vel et oppslag i Dagsavisen i fjor høst som viste at kontantstøtten ikke var til hinder for at en del av disse kvinnene kan komme seg ut i arbeidslivet. De ville ut i arbeid, og når jeg har møtt innvandrerkvinner, sier de: Vi vil arbeide, vi har lyst til å bli selvforsørgende, men gi oss verktøyene, gi oss muligheten til å komme inn i arbeidslivet og gi oss muligheten til å lære norsk. Derfor vil regjeringen nå senke barnehageprisene. Det er et viktig felt for å bekjempe barnefattigdom. Det er også utvidelse av gratis kjernetid med aktivitetsplikt, som vil gjøre at foreldrene kommer seg ut i arbeid eller i aktivitet, som også vil være norskopplæring.

Den forrige regjeringen styrte i åtte år med kontantstøtte uten at det var til hinder. Denne regjeringen har økt kon-

tantstøtten med 1 000 kr. Jeg mener at det ikke er til hinder for likestilling. De innvandrerkvinnene skal vi klare å få tak i, ha tro på, gi dem norskopplæring, gi dem det grunnlaget de trenger for å komme seg ut i arbeidslivet. Det er på den måten vi kan lykkes med integreringen.

Arild Grande (A) [10:46:25]: Først vil jeg gi honnør til Helga Pedersen for å reise en viktig debatt om hvordan vi kan sørge for at flere i vårt samfunn får muligheten til å bidra med sine ressurser, muligheten til å gi noe til mennesker rundt seg og muligheten til å stå på egne bein og forme sin egen framtid.

Vi ser, som representanten Pedersen var inne på, et veldig sammensatt bilde når vi snakker om innvandrerkvinner. Vi lykkes med svært mye, og det er viktig å få fram i denne debatten at på veldig mange områder har den norske integreringshistorien vært en enestående internasjonal suksess med forholdsvis høy yrkesdeltakelse, med mange barn som i dag har muligheten til å ta sine egne valg – være med i barnehage, være en del av et sosialt miljø – og med mange som er med og bidrar med sine ressurser inn i arbeidsliv, organisasjonsliv og lokalsamfunn. Det er gledelig å se at målt mot de fleste andre land er Norge langt framme når det gjelder god integrering og at alle skal ha muligheten til å være med i samfunnet.

Mangfold er med andre ord vår store styrke som nasjon. Det bidrar til at flere jobber – og gjennom det bidrar til det norske fellesskapet gjennom skatt og gjennom verdiskaping, men det bidrar også særdeles mye til at Norge blir et mer spennende land som tiltrekker seg flere av den kreative klassen, noe Richard Florida har pekt på at er en forutsetning for å lykkes i framtidssamfunnet, nemlig at vi er et mangfoldig samfunn med plass for alle.

Men skal vi se at mangfoldet er en styrke også i framtiden, må vi bidra til – i større grad enn vi ser i dag – at alle sammen er en del av fellesskapet. Derfor går det som en rød tråd gjennom både politikken og historien til Arbeiderpartiet at vi legger vekt på deltakelse og muligheter for alle. Vår politikk, mener jeg, har bidratt til at Norge i dag er et samfunn med små forskjeller mellom folk, med høy tillit i samfunnet, og hvor mange, mange har muligheten til å lykkes. Som tidligere statsminister Jens Stoltenberg sier, er Norge kanskje nærmere den amerikanske drømmen enn USA selv.

Vi har gjennomført flere store løft. Utover på 1800-tallet og 1900-tallet var det arbeiderne som fikk muligheten til å stå på egne bein og forme sin egen framtid. Utover på 1960-, 1970- og 1980-tallet har vi sett det store inntoget av kvinner i arbeidslivet og i organisasjonslivet, og at det også har vært en gruppe som har fått muligheten til å vokse. Det neste store løftet som vi nå er inne i, og som vi må ta sammen som fellesskap, gjelder nettopp innvandrerbefolkningen og da særlig innvandrerkvinner. Vi vet mye om hva som lykkes, for det er mange av de samme verktøyene som lyktes da det gjaldt å få løftet arbeiderbefolkningen – og kvinner utover på 1970- og 1980-tallet – nemlig språk, utdanning og arbeid.

Gjennom den første store innvandringsbevegelsen til Norge utover på 1970-tallet, hovedsakelig gjennom ar-

beidsinnvandring, så vi at tanken var at etter at folk hadde jobbet en stund i Norge, skulle de reise tilbake igjen. Derfor var det svært få aktive verktøy for å bidra til at denne gruppen ble godt integrert i samfunnet. Problemene knyttet til det har vi sett, og vi ser dem den dag i dag gjennom at flere i dag har en løs tilknytning til arbeidslivet, og at flere sliter med språk.

Vi må tenke investering i mennesker fra dag én, gi god språkopplæring, og noe av det mest effektive vi vet om der, er selvsagt barnehage. Derfor er full barnehagedekning og lave priser viktig, likeså utdanning – der har Helga Pedersen pekt på viktige elementer – og jobb. Det holder ikke bare å få flere inn i introduksjonsprogrammet, selv om det også er viktig. Vi må ha en mye bedre oppfølging etter endt introduksjonsprogram, for der er det mange som forsvinner tilbake til hjemmet.

Regjeringen svikter fundamentalt på mange av disse områdene, for framfor å satse på barnehage og at flere skal få muligheten til å bidra i det norske samfunnet, velger regjeringen altså kontantstøtte. Det treffer med kirurgisk presisjon de gruppene i befolkningen som vi virkelig så gjerne skulle hatt med i det norske fellesskapet og i arbeidslivet.

Mudassar Kapur (H) [10:51:48]: Jeg vil starte med å takke kollega og medrepresentant Helga Pedersen for å ha tatt opp et viktig tema i dag. Jeg synes det er nyttig noen ganger å få opp denne typen tema som interpellasjoner, fordi det gir litt rom for å reflektere, tenke litt, og ikke bare nødvendigvis krangle om hvem som har sagt hva, selv om noen har gjort det også nå.

Jeg vil også gi honnør til statsråden for å trekke fram det viktige arbeidet som nå gjøres for kvinner, og det arbeidet som det legges opp til gjennom statsbudsjettet, men også i de prosjektene som nå varsles framover.

Jeg vil gjerne knytte noen refleksjoner til integrering av kvinner med minoritetsbakgrunn særlig inn i arbeidslivet. Akkurat som skolen er en viktig arena for å integrere barn, mener jeg at arbeid og arbeidsplassen er den viktigste arenaen for integrering av voksne med minoritetsbakgrunn. Vi ser dessverre at i mange innvandrerfamilier er det kun far som jobber. Hvis hans inntekt ikke er høy, blir det vanskelig økonomisk, særlig hvis man har mange barn. Så ser vi samtidig at kvinnens rolle sementeres ytterligere ved å være utenfor arbeidslivet. Det betyr noen ganger det samme som å være utenfor samfunnet. Vi ser også at mange barn med minoritetsbakgrunn begynner på skole uten å kunne språket godt nok. Det at kvinner ikke er i arbeid, handler ikke bare om at kvinnene ikke blir integrert, det betyr også noen ganger at familien ikke blir integrert.

La meg trekke fram tre gode eksempler på arbeidet som gjøres, og som jeg også mener at vi må satse videre på. Det ene er at vi må prioritere de organisasjonene som spesielt jobber med integrering av kvinner med minoritetsbakgrunn, særlig med fokus på å hjelpe dem inn i arbeidslivet. Der mener jeg rett og slett at den veien man nå har valgt, hvor man styrker arbeidet og forsterker innretningen mot kvinner, er helt riktig.

Jeg synes også at vi må se på ytterligere styrking av tiltak som gratis kjernetid i barnehage, og kanskje også se på

SFO. Men vi må kunne knytte det opp mot en form for aktivitet, et aktivitetstilbud – jeg vil ikke bruke ordet «aktivitetsplikt» nødvendigvis. Det viktigste er at kvinnene får et tilbud om f.eks. norskkurs, jobbsøkerkurs eller jobbtrening mens barna er i barnehagen. På denne måten vil barna få den viktige opplæringen de trenger i norsk for å kunne starte på skolen på en god måte, og deres mødre vil bli bedre i stand til å gå inn i arbeidslivet.

Vi må også styrke introduksjonsordningen, som det har vært snakk om i dag. I dag er det slik at hvis en kvinne kommer til Norge gjennom familiegjennforening, får hun et annet opplegg enn de kvinnene som er i den tradisjonelle introduksjonsordningen. Det å synkronisere disse bedre med hverandre kan også være en god idé. Jeg har en veldig god dialog med statsråden om akkurat dette temaet.

Til slutt må jeg allikevel få lov til å peke på et paradoks, for vi står her i dag og diskuterer kvinner og arbeidsliv dagen etter at vi har hatt en diskusjon om midlertidige ansettelser. Jeg har snakket med mange kvinner med minoritetsbakgrunn, både ved å dra på husbesøk hjem til dem og gjennom å treffe dem i forskjellige sammenhenger i organisasjonslivet. Når vi begynner å snakke om jobb, er noe av det viktigste som kommer opp – en fellesnevner som kommer opp: Gi meg en sjanse! Gi meg en mulighet til å vise hva jeg er god for! La meg heller få én fot innenfor arbeidslivet enn å ha begge utenfor – CV-en min blir bedre av å kunne vise til tre jobber enn tre jobbsøkerkurs! Jeg vil si at det blir litt paradoksalt å snakke så varmt om kvinner inn i arbeidslivet når man samtidig ikke er villig til å gi dem den viktigste sjansen: den første.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [10:57:05]: Jeg vil også rette en takk til interpellanten Helga Pedersen for at hun reiser denne interpellasjonen. Det er et viktig spørsmål, og det er stilt på en veldig god måte. Det handler om å ta i bruk kompetansen og ressursene som innvandrerkvinner har – også i arbeidslivet.

Kvinner med minoritetsbakgrunn i Norge har bakgrunn fra mer enn 220 land. Noen tilhører minoriteter med en lang historie i landet, andre har nylig kommet som flyktninger, på grunn av arbeid eller gjennom familieinnvandring. Noen har kommet uten skolegang og yrkeserfaring, andre har lang utdanning og arbeidserfaring.

Flertallet av innvandrerne i Norge er i arbeid. De snakker norsk og deltar på ulike samfunnsarenaer, men vi vet at andelen sysselsatte innvandrere er lavere enn i befolkningen ellers. Det er større forskjeller i sysselsettingsnivået mellom kvinner og menn blant innvandrere enn for hele befolkningen. Flere menn enn kvinner er sysselsatt – uansett bakgrunn.

Vi vet det er nær sammenheng mellom svak tilknytning til arbeidsmarkedet og lavinntekt. En del av lavinntekts-husholdningene har en viss tilknytning til arbeidslivet, men det er ikke nok for å løfte dem over lavinntektsgrensen. Det er mange barn som lever i familier med lav inntekt. Dette er i stor grad et spørsmål om sosial utjevning, i tillegg til det åpenbare spørsmålet om hvordan kvinnene med innvandringsbakgrunn skal få mulighet til å bruke seg selv

og sine talenter og ressurser i et nytt land. Dette er viktige spørsmål.

Som vi vet og allerede har hørt en del om her i dag, er det mange ulike tiltak som kan bidra, og det er tiltak rettet mot flere nivåer. Det er individrettede tiltak, og det er tiltak som er ment å virke for familier, slik at vi får fleksibilitet og løsninger som gjør at begge foreldrene kan arbeide hvis det er ønskelig. Det er virkemidler rettet mot arbeidsplasser, og det er tiltak for å styrke kommunene i bosettings- og integreringsarbeidet.

Jobbsjansen er en flott ordning med mål om å øke sysselsettingen blant innvandrere som er uten tilknytning til arbeidslivet, og som ikke fanges opp av andre ordninger. Den prioriterte målgruppen er hjemmeværende kvinner.

Ordringen med gratis kjernetid i barnehage er viktig for at barn i lavinntektsfamilier skal få gå i barnehagen. Det er viktig for deres språkutvikling, og det er en del av det store bildet for familien. Åpen barnehage er også et tilbud som kan være positivt for integrering: å bli kjent, lære språk, senke tersklene inn i samfunnet.

Det finnes flotte nasjonale ressursmiljøer som også kan være med på å øke integreringen for innvandrerkvinner, slik det også er blitt nevnt, f.eks. MiRA, Ressurssenter for kvinner med minoritetsbakgrunn. Jeg tror det er helt riktig å satse mer, som nevnt av foregående taler, på disse organisasjonene som står disse kvinnene veldig nært.

Til slutt noen få ord om kontantstøtten, i og med at det er brakt på bane. Jeg må bare si at det er helt legitimt å være imot kontantstøtten dersom man mener at staten ikke skal bruke midler på å legge til rette for foreldrenes valgfrihet. Det er helt legitimt. Integreringsargumentet er imidlertid udokumentert og egentlig veldig lite troverdig. Ingen av de offentlige utvalgene som har kommet med sine rapporter, har dokumentert at fjerning av kontantstøtten vil gi en integreringseffekt, men man antar at det kanskje kan ha en betydning. Så her er det viktig at man er edruelig.

Gerd Eli Berge (Sp) [11:01:21]: Interpellanten Helga Pedersen reiser ein viktig debatt. Det er me alle einige om. Og det er rett at arbeid er ein nøkkel til integrering. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet viser i budsjett for 2015 til tal frå SSB som syner at innvandrarkvinner i større grad enn menn står utanfor arbeidslivet, at dei har færre norske vener og opplever meir einsemd. Kvinnene er dårlegast integrerte og taparane i velferdsstatistikkane.

Norsk Folkehjelp har utarbeidd artikkelsamlinga «Tør du ansette meg?», som Helga Pedersen har vist til i sin interpellasjon. Ho er sjølv bidragsytar i heftet og viser til tiltak som eg meiner trengst for å lukkast med større integrering av innvandrarkvinner i arbeidslivet. Språkkunnskap og gode barnehagetilbod er spesielt viktig for desse kvinnene, som ofte har god kompetanse, men svake nettverk rundt seg. I rapporten viser òg Norsk Folkehjelp til at mens 67 pst. av norske kvinner er yrkesaktive, er tala 37 pst. for innvandrarkvinner frå Afrika og 50 pst. for innvandrarkvinner frå Asia. Det som er spesielt alarmerande, er at norskfødde kvinner med innvandrarforeldre har ein langt lægre yrkesaktivitet enn norske kvinner generelt.

Ein av artikkelforfattarane, psykologen Ragnar Kvær-

ness, skriv om angsten for det ukjende. Me veit at eit norsk namn i seg sjølv hjelper ein jobbsøklar fram i søkjarbunken. Anonyme søknader har vore diskutert, og det er eit tiltak som kan vera relevant. Kanskje kan det offentlege gå føre i betre utprøving av det.

Det har i debatten vorte nemnt mange tiltak, også frå statsråden. Eg vil dvela litt ved tiltaket Jobbsjansen, som er eit prosjekt som blei innført under den raud-grøne regjeringa, og som er vidareført av den noverande. Det er eg glad for, sidan dette er eit prosjekt som tek fatt i utfordringa med å få fleire innvandrarar over i arbeid eller utdanning. Det er eit særleg fokus på kvinner i programmet. Det rettar seg mot innvandrarar i alderen 18 til 55 år. Heimeverande kvinner som ikkje er avhengige av sosialhjelp, er ei prioritert målgruppe for Jobbsjansen.

Så er det gjeve ein del klare kriterium for å kunna søkja tilskot for midlane som er avsette til dette prosjektet. Kommunar med minst 750 innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre kan søkja om tilskot. I Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet sitt budsjett for 2015 blir det vist til at 54 tiltak var tildelte midlar i 2014. Løyvinga på 87 mill. kr i 2015 er ei vidareføring av kronebeløpet som var avsett i 2014, altså ingen auke til eit prosjekt som departementet sjølv meiner har stor betydning.

Interpellanten spør kva statsråden vil gjera for å auka sysselsetjinga blant innvandrarkvinner. Det er, som sagt, peikt på fleire ting, og eg er glad for at statsråden meiner vidareutvikling av Jobbsjansen er eitt av tiltaka som er aktuelle. Innvandrarkvinner utanfor arbeidslivet finn me i dei fleste kommunar, men det er berre eit avgrensa tal kommunar som har tilgang til å søkja om midlar frå Jobbsjansen. 750 innbyggjarar med innvandrarbakgrunn er eit svært høgt krav for å kunna søkja om prosjektmidlar. Kvifor er det sett eit slikt krav når dei konkrete prosjekta kan vera ganske små?

I Senterpartiet meiner me Jobbsjansen som eit tiltak må utviklast vidare. Nivået på budsjettsatsinga bør aukast, og vilkåra for å kunna søkja midlar må endrast, slik at tiltaket blir tilgjengeleg for langt fleire kvinner, og dermed fleire innvandrarkvinner. Og lat meg understreka: Innvandrarkvinner er ein ressurs for samfunnet vårt, og me treng dei i arbeidslivet, men det trengst litt tilrettelegging for at dei skal få bruka sine ressursar og sin kompetanse. Det gjeld òg tiltak som byggjer ned fordomane våre og endrar haldningane våre.

Det er i debatten frå representanten frå Høgre vist til arbeidsmiljølova og endringar i ho og den streiken som var i går. Representanten meiner at det opnar for betre inngang for kvinnene. Det er det vel delte meiningar om. Det er ikkje sikkert at det er funksjonshemma og innvandrarkvinner som blir vinnarar med regjeringa sitt forslag.

Kirsti Bergstø (SV) [11:06:54]: Arbeid og inntekt er nøkkelen til økonomisk selvstendighet og et fritt liv. Derfor vil jeg takke representanten Helga Pedersen for å ta opp en veldig viktig debatt.

Arbeid er avgjørende for inkludering, for deltakelse. Det er viktig for den enkelte, men det er også viktig for å hindre at fattigdom går i arv, og at unger havner utenfor.

Kvinnerens kår vil alltid virke direkte inn på barneår. Derfor synes vi i SV at det er viktig med en god norskopplæring og en god opplæring i det norske samfunnet gjennom introduksjonsprogrammet, og vi mener at det er viktig med en aktiv inkluderingspolitikk, selvfølgelig fra myndighetenes side, men også lokalt. Jeg ser i mitt eget lokalsamfunn, som nylig har bosatt flyktninger, at det gjøres et veldig godt arbeid av lokale kvinner og ildsjeler for å inkludere de nyankomne – de har lært seg å filetere torsk.

Vi ser på det som viktig med brede velferdstjenester og en bred velferdspolitik for å sikre barnehager, boliger, det som er grunnlaget for alle, men som er spesielt viktig for dem som er utsatt. Vi vet at velferdspolitik virker utjevne, og vi vet også at de økonomiske forskjellene mellom minoritet og majoritet er store.

Men det er nødvendig med en aktiv politikk på alle nivå for å sikre inkludering, og der er kontantstøtten et stridsteema. Det å betale kvinner for å være hjemme kan da umulig bidra til inkludering, jobbdeltakelse eller økonomisk selvstendighet. Mens veldig mange som er i jobb, mottar kontantstøtten for å betale dagmamma fordi de ikke har fått barnehageplass, vil de som ikke har jobb, bruke kontantstøtten på å være hjemme, og det er den gruppen vi snakker om i dag.

Vi har sett at bruken av kontantstøtte har gått ned fordi det ikke lenger er så stort behov for den, i og med at det har blitt bygd flere barnehageplasser, men vi ser at de som i stor grad mottar kontantstøtten, kanskje er de som i størst grad har barn som hadde profittert på å gå i barnehage. I 2013 mottok ifølge SSB 45 pst. av alle barn i relevant alder med innvandrerbakgrunn kontantstøtte. Jeg savner dokumentasjon fra statsrådets side på påstanden om at det ikke virker inn på inkludering og på likestilling. Jeg støtter meg til dem som mener at det virker negativt både for språkutvikling og for inkludering, men det hadde vært interessant å høre statsrådets dokumentasjon utover intervju med noen som synes ordningen er god. Det hadde for så vidt også vært interessant å høre Arbeiderpartiets syn på sammenhengen mellom kontantstøtte, likestilling og inkludering, i og med at det er en debatt også der.

Vi vil avvikle kontantstøtten og heller ha en ventestønad mens folk venter på barnehage. Det er jo sånn den fungerer for veldig mange i dag. Jeg kan ikke forstå at det er hensiktsmessig å betale kvinner for å være hjemme, særlig når vi ser at det er mange minoritetskvinner det gjelder, samtidig som man aktivt uttaler at man ønsker at kvinner skal delta i jobb.

Vi hører ofte at innvandrerkvinner må komme seg ut i jobb, men jeg savner en offensiv strategi for hva man skal gjøre for at arbeidsgiverne skal slippe dem inn. Jeg er helt enig i statsrådets syn på diskrimineringen som foregår, og at den må tas tak i. Jeg er veldig glad og stolt over å se tilbake på Jobbsjansen, som vi fikk innført da vi satt i regjering. Vi vet at den virker, og derfor skulle vi ønske at den ble styrket ytterligere. Vi foreslo 45 mill. kr i vårt budsjett, og vi kommer til å følge nøye med på den.

Helt avslutningsvis vil jeg løfte fram språk, støtte til organisasjoner og kvinnefellesskap og den brede velferdspolitikken som et avgjørende fundament i målet om å inklu-

dere kvinner i arbeidslivet. Men hvis vi skal ha trygghet som mål, må vi alle ha trygge gulv. Midlertidige stillinger er ikke svaret hvis trygghet er et mål.

Lene Vågslid (A) [11:12:09]: Eg kan – på vegner av Arbeidarpartiet – starte med å svare SV at Arbeidarpartiet er for å fjerne kontantstøtta. Me er òg einige med SV i at det ville vore veldig fornuftig å få ein type ventestøtteordning for dei som ventar på barnehageplass.

Debatten som representanten Pedersen reiser, er veldig viktig. Eg har lyst til å bringe inn eit nytt moment i debatten: Ein føresetnad for å kunne få arbeid og kunne klare å vere i arbeid er at ein har eit trygt liv. Veldig mange kvinner i Noreg, både etnisk norske og innvandrarkvinner, lever ufrie liv prega av vald. Når det gjeld desse kvinnene, har me ein stor jobb å gjere. Me ser at innvandrarkvinner er overrepresenterte på norske krisesenter. Eg har lyst til – for ordens skuld – å nemne at veldig mange av desse innvandrarkvinnene er gifte med etnisk norske menn, slik at me ikkje får ei myteforståing av kvifor dei kvinnene er der.

Det me veit, er at veldig mange av innvandrarkvinnene på krisesenter har ikkje arbeid. Dei har ikkje eit sosialt nettverk. Dei har ikkje den tryggleiken som andre som er i arbeidslivet, har. Difor meiner eg at dette er ein veldig viktig del å arbeide med, både for Solveig Horne og for justisministeren – å styrkje arbeidet med krisesentertilbodet og krisetilbodet i kommunane.

I det perspektivet er det òg veldig viktig å gjere eit betre arbeid med omsyn til kva ein gjer når kvinner er ferdige med å vere på eit krisesenter. Som det blei sagt av fleire i debatten her: Me er kanskje gode i enkeltfasar, i introduksjonsprogrammet, når nokon er på eit krisesenter, men med omsyn til kva me gjer etterpå, kan me gjere ein mykje betre jobb.

Likestillingspolitikken er avgjerande viktig for utfallet av om me greier å få fleire innvandrarkvinner i arbeid. Mangel på likestillingspolitikk vil òg ha store konsekvensar. Me veit at for kvinner generelt er det å vere sjølvberga, det å ha ei arbeidsinntekt, ein veldig viktig faktor for å kunne kome seg ut av eit ufritt og utrygt liv. Eg meiner at då hjelper det ikkje så veldig mykje at statsråden seier at me er einige om at dette er viktig. Ja, me er einige om at dette er viktig, men me er nok ikkje heilt einige om kva som skal til. Eg meiner at debatten om kontantstøtta er relevant, og debatten om foreldrepermisjon og fordelinga av han. Den totale likestillingspolitikken er relevant òg for den integreringsdebatten som me har her.

Eg meiner òg at arbeidet med haldningar må styrkjast. I dag er unge innvandrarkvinner høgt utdanna. Dei «rular» Blindern – det var kanskje ikkje eit parlamentarisk uttrykk – men det er på ein måte framleis ei utfordring at dei ikkje får jobb på grunn av kva dei heiter. Seinast for fire–fem månader sidan hadde me eit stort oppslag i Telemarksavisa. Ei kvinne frå Somalia – høgt utdanna – fekk ikkje jobb. Eg trur det er viktig at me framleis held fana høgt for arbeidet med haldningar i barnehage og skule når det gjeld integrerings- og innvandringsspørsmål.

Til representanten Bekkevold: Me kan jo snu og vende

litt på setningane slik som det passar oss – ut frå vårt eige verdisyn og vår eigen politikk. Eg meiner at det er heilt legitimt å meine at staten, at fellesskapet, skal betale kvinner for å vere heime. Det er heilt legitimt å meine det, men eg synest – som Kirsti Bergstø, Helga Pedersen og fleire andre har påpeikt – at når ein meiner at det ikkje er dokumentert at kontantstøtta har ein negativ effekt, bør ein kanskje vere litt audmjuk frå den kanten, bl.a. såg me då me fjerna kontantstøtta for toåringar, at ni av ti kontantstøttemottakarar i Oslo var innvandrarkvinner. Ein kan ikkje sjå vekk frå det.

Eg har heilt til slutt lyst til å spørje statsråd Horne: Framstegspartiet fremja for nokre år sidan eit forslag i Stortinget om å fjerne kontantstøtta for innvandrarkvinner. Står forslaget frå Framstegspartiet framleis ved lag?

Helga Pedersen (A) [11:17:20]: For det første vil jeg takke alle dem som har deltatt i denne debatten. Det er fortsatt noen grunnleggende uenigheter, som vi heller ikke har blitt enige om i dag. Samtidig er det en del områder og punkter som jeg opplever at det er tverrpolitisk interesse for å komme videre på.

Jeg vil gjerne overbringe statsråd Horne noen ideer, forslag til videre arbeid, for å kunne integrere og sysselsette innvandrerkvinner i høyere grad enn det vi gjør i dag. Det første forslaget er å gjøre grunnskoleopplæringen mer systematisk til en del av introduksjonsprogrammet, etter Sunndalsmodellen og de erfaringene de har gjort seg der. Det andre forslaget – jeg foreslår det selv om jeg ikke tror statsråden vil være enig – er å satse mer på barnehage og gratis kjernetid i SFO framfor mer kontantstøtte. Det tredje forslaget er å utvikle mer helhetlige utdannings- og kvalifiseringsløp for kvinner med lavt utdanningsnivå, for dem som har svake norskkunnskaper og manglende arbeidserfaring, og som i dag ikke er arbeidssøkere gjennom Jobbsjansen og andre typer program. Det har Horne brukt en del tid på å snakke om, der har hun Arbeiderpartiets varme støtte, og vi vil følge veldig nøye med på at dette blir fulgt opp.

Jeg mener også at man må se på hvordan man kan utvide Navs ansvar til å drive med mer oppsøkende virksomhet og rekruttering av dem som i dag står utenfor arbeid – til opplæring, kvalifisering og arbeidstrening. Statsråden snakket jo også om dette med gründervirksomhet og bedriftsetablering. Dette mener jeg er noe man definitivt bør gjøre mer på i Norge. Mye er satt i gang, men jeg tenker at her må man også bruke Innovasjon Norge, som er til stede i alle deler av landet, som et verktøy til å stimulere innvandrerkvinner til å bli gründere og bedriftsetablerere. Så er det fortsatt et arbeid å gjøre med å legge til rette for en enklere godkjenning av utenlandsk utdanning.

Til slutt vil jeg kommentere Mudassar Kapur og det som handler om midlertidige ansettelser. Vel, dette er jo nettopp et område der vi risikerer å innføre doble standarder. Jeg mener at det er de som har minst ressurser fra før – minst utdanning, minst penger – som har minst å tjene på at Norge utvikler seg i retning av et løsarbeider-samfunn. Vi er ikke der i dag, men økt bruk av midlertidige ansettelser vil først og fremst ramme dem som har svakest

tilknytning til arbeidsmarkedet. Det finnes utrolig mange andre tiltak man kan sette i verk for å gi innvandrerkvinner yrkeserfaring, framfor å åpne låvedøra for midlertidige ansettelser.

Statsråd Solveig Horne [11:20:41]: Jeg synes dette har vært en god debatt, og vi er enige om intensjonen her, vi er enige om at det er viktig å få kvinner med innvandrerbakgrunn ut i arbeid. Så er vi kanskje litt uenige om det med kontantstøtten, men i det store og hele er det enighet om veldig mange av de tiltakene som er satt i gang.

Jeg er veldig glad for at representanten Lene Vågslid tar opp dette med vold, og jeg ser fram til en rapport fra krisesenteret som kommer på mandag, der vi ser at innvandrerkvinner er overrepresentert i krisesentrene, og at det er viktig at vi har et fokus på dette. Derfor blir også vold en del av den likestillingsmeldingen som regjeringen skal legge fram før sommeren.

Når det gjelder språk, utdanning og arbeid, foregår dette integreringsarbeidet ute i kommunene, og jeg blir bekymret når jeg ser at det er så store forskjeller på det arbeidet som foregår ute i kommunene, at det er noen kommuner som bare klarer å få 8–9 pst. ut i utdanning eller arbeid etter introduksjonsprogrammet, mens andre klarer oppimot 80–90–100 pst. De store forskjellene ønsker jeg å utjevne. Jeg ønsker at kommunene skal lære av hverandre, og at vi skal tilrettelegge for det som også kommunene etterspør, en større fleksibilitet i introduksjonsordningen. Vi skal være med og hjelpe kommunene i dette arbeidet.

Interpellanten var inne på Nav og Innovasjon Norge: Ja, kommunene klarer ikke å gjøre dette arbeidet alene. Vi ser at de kommunene som lykkes med integreringsarbeidet, har tatt et ledelsesansvar, at hele kommunen jobber med dette: De har et godt samarbeid med næringslivet, de har et godt samarbeid med Nav, de har et godt samarbeid med frivillige organisasjoner, og alt dette arbeidet er nøkkelen til å få til et godt integreringsarbeid.

Vi har satt i gang veldig mange prosjekter, og det har vært en tredobling av bevilgningene til Jobbsjansen fra 2012, men kommunene trenger også tid for å få på plass disse tiltakene, som det er viktig å få på plass. Men dette er noe vi skal følge med på, og vi må også komme tilbake til om det skal utvides.

Det er viktig, som representanten Arild Grande var inne på, at vi må ha god kvalitet i barnehagene for at barna skal lære norsk. Dette er et arbeid som denne regjeringen har satset på – god kvalitet i barnehagen, god kvalitet på språkopplæringen og lave priser for familiene med lave inntekter. Da blir det viktig at vi får på plass gratis kjernetid over hele landet. De siste tallene viser at ca. 72 pst. av barn med minoritetsbakgrunn går i barnehage, og da er det viktig å få tak i de siste. Dette er et arbeid som vi skal gjøre ved å fokusere på å få innvandrerfamilier til å forstå viktigheten av språkopplæring før de begynner på skolen, og da må de gå i barnehage.

Presidenten: Debatten i sak nr. 3 er avsluttet.

Sak nr. 4 [11:23:50]

Interpellasjon fra representanten Rigmor Aasrud til barne-, likestillings- og inkluderingsministeren:

«Til tross for at Norge scorer høyt på en rekke statistikker når det gjelder likestilling, rapporteres det ofte om at gravide opplever diskriminering på arbeidsplassen. Graviditetsdiskriminering fører til at kvinner mister jobben, ikke får en jobb de har søkt på, mister arbeidsoppgaver, karrieremuligheter og ikke får lønnsopprykk. Diskriminering på grunn av uttak av foreldrepermisjon rammer flest kvinner, men også menn utsettes for dette. Regjeringens forslag om mer fleksibelt uttak av foreldrepermisjon vil føre til at større deler av permisjonen tas av kvinnen, og mulighetene for at diskrimineringen forsterkes er helt klart en fare.

Hvilke tiltak vil statsråden sette i verk for å motvirke graviditetsdiskriminering?»

Rigmor Aasrud (A) [11:24:50]: Den forrige saken viser jo at kampen mot diskriminering av kvinner ikke er vunnet en gang for alle. Engasjement for at kvinners rettigheter likestilles med menns, er og blir en utfordring for alle som er opptatt av rettferdighet. Det er et overordnet mål å fjerne den urett som i altfor mange sammenhenger rammer 50 pst. av befolkningen. Derfor er det viktig å rette søkelyset på den diskrimineringen som rammer kvinner som føder barn.

Betydningen av kvinners deltakelse i arbeidslivet diskuteres ikke lenger. Kvinners yrkesdeltakelse er viktig fordi den bidrar til betydelige verdier for vårt samfunn. Ja, norske kvinners yrkesdeltakelse er i verdenstoppen og bidrar faktisk mer enn inntektene fra olje og gass til vår velferd. Samtidig er egen inntekt nødvendig for at kvinner skal kunne leve et økonomisk uavhengig liv. Selv etter mange år i verdenstoppen i likestilling opplever mange at de diskrimineres i forbindelse med barnefødsel. At det foregår graviditetsdiskriminering i arbeidslivet, kan kanskje være egnet til å overraske, særlig fordi vi har et regelverk imot nettopp det. Men slik er det.

Både Likestillings- og diskrimineringsombudet og arbeidstakerorganisasjonene påpeker fortsatt at vi ikke er kommet så langt som vi har ønsket og håpet på. De varsler om mange henvendelser, om manglende kunnskap om omfang og om hvilke svakheter som finnes i lovverk og tilsyn.

Diskrimineringen gir seg utslag i at kvinner mister jobben, ikke får den jobben de har søkt på, og tap av arbeidsoppgaver, karrieremuligheter og lønnsopprykk. Diskriminering på grunn av uttak av foreldrepermisjon rammer også særskilt kvinner.

En undersøkelse utført av Respons Analyse på oppdrag for et av de store rekrutterings- og bemanningsbyråene i november i fjor er ikke oppløftende. En av tre sier de er skeptiske til å ansette gravide. Hele 89 pst. av mannlige og 81 pst. av kvinnelige ledere mener gravide bør være åpne og ærlige dersom de er gravide eller planlegger å få barn – til tross for at loven fastslår at det er spørreforbud.

Det er enkelt å konkludere med at arbeidslivsdiskriminering på grunn av graviditet og/eller foreldrepermisjon

viser at det er langt igjen i arbeidet med kjønnslikestilling. Regjeringens bidrag med å svekke fedres rettigheter til foreldrepermisjon er et svært dårlig initiativ mot både likestilling og diskriminering.

Det samme er forslaget om mer midlertidighet. I en rapport om graviditetsdiskriminering fra Likestillings- og diskrimineringsombudet framgår det at den klart største andelen av saker som gjelder forskjellsbehandling på grunn av graviditet eller fødselspermisjon, gjelder ansettelser, herunder fornyelse/forlengelse av vikariat eller andre midlertidige stillinger.

I høringen til regjeringens forslag om nye regler for midlertidighet skriver ombudet følgende i sitt hørings svar:

«Av LDOs klagesaker som omhandler graviditetsdiskriminering gjelder langt flere av sakene ansettelser i midlertidige stillinger, enn omfanget av midlertidige stillinger i arbeidsmarkedet skulle tilsi. Det er flere kvinner enn menn som i dag er midlertidig ansatt (...).

Ombudet antar på denne bakgrunn at en generell adgang til midlertidig ansettelse, vil øke faren for at flere gravide kvinner og personer i foreldrepermisjon vil bli utsatt for diskriminerende handlinger. En slik adgang vil, slik ombudet ser det, særlig ramme kvinner i fruktbar alder.»

Jeg har registrert at også Horne i sin uttalelse om forslaget til endringer i arbeidsmiljøloven deler skepsisen for mer midlertidighet og har bedt om en konsekvensutredning.

LDO har nylig bidratt med et omfattende notat kalt «Forbudet mot forskjellsbehandling pga. graviditet og foreldrepermisjon på arbeidslivets område – en oppsummering». I det finnes det kunnskap om rettstilstanden, sammen med informasjon om EU/EØS-rettens regler og FNs kvinnekongresskonvensjons betydning på området. Det konstateres at det finnes lite norsk rettspraksis som gjelder området graviditetsdiskriminering. Henvendelsene til ombudet bekrefter imidlertid behovet for å sette diskriminering på dagsordenen. Barrierene for kvinner i arbeidslivet og for menn i familien både videreføres og forsterkes.

Om lag 2 000 av arbeidslivssakene som kom til LDO i perioden 2007–2012, var begrunnet i kjønn. 1 005 veiledningssaker og 146 klagesaker dreide seg om graviditet og foreldrepermisjon. Klagene kom fra kvinner, noen få fra menn.

Til tross for et nokså sterkt lovmessig vern mot forskjellsbehandling på grunn av graviditet og foreldrepermisjon viser det seg at mange kvinner diskrimineres i hverdagen. Slik jeg har tolket tilgjengelig materiale, ser det ut som om diskrimineringen grunner i arbeidsgivers manglende kjennskap til og kunnskap om kvinners rettigheter og om tilsynsmyndighetenes bidrag til å stimulere for tilrettelegging for den enkelte gravide. Dette var også grunnen til at jeg rettet min interpellasjon til arbeidsministeren, som jeg fortsatt mener er rette vedkommende for en politisk drøfting av denne saken

Jeg registrerer at i barne- og likestillingsministerens proposisjon varsles det at Likestillings- og diskrimineringsombudet skal ha en konferanse om temaet. Det er bra, men jeg tror vi trenger mer fokus enn det at man har en konferanse om saken.

Derfor har jeg i interpellasjonen utfordret regjeringen på hvilke initiativer man vil gripe til for å hindre at graviditetsdiskriminering fortsetter å være så omfattende som det den er nå – ikke om man vil ta slike initiativer. Konkret vil jeg utfordre statsråden på følgende, sett i lys av den kunnskapen vi har i dag:

- Hvordan vil regjeringen forsikre seg om at både arbeidstakere og arbeidsgivere får kunnskap om rettigheter som hindrer graviditetsdiskriminering?
- Hvordan vil man bidra til å avdekke omfang og utvikling av slik diskriminering?
- Hvordan sørge for at myndighetene bedre kan følge opp og sanksjonere overtredelser?
- Vil man samarbeide med partene i arbeidslivet for forpliktende planer for veiledning om tilrettelegging – også for å hindre sykefravær – for gravide?

Helt til slutt: Statsråden har varslet at hun vil se på sanksjonsregimet. Det er veldig interessant å få ta del i de tankene hun har om det. Da er mitt konkrete spørsmål: Vil arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene bli en del av et slikt sanksjonsregime, eller hvordan tenker man seg at man skal gjennomføre det i praksis?

Statsråd Solveig Horne [11:33:17]: Jeg vil takke representanten Aasrud for at hun løfter en viktig debatt om diskrimineringsvernet for gravide og for ansatte i foreldrepermisjon. Både kvinner og menn har en unik mulighet til å kombinere arbeidsliv og familieliv, og vi har i Norge et solid rettslig vern mot diskriminering av gravide og ansatte i foreldrepermisjon.

Hvis en kvinne blir dårlig behandlet på grunn av graviditet, eller en mann eller kvinne behandles dårlig på grunn av foreldrepermisjon, regnes det som diskriminering. Forbudet gjelder både fast ansatte, vikarer og andre midlertidig ansatte. Forbudet gjelder alle sider av ansettelsesforholdet – utlysning, innkalling til intervju, ansettelse, lønnplassering, tildeling av arbeidsoppgaver, permittering, oppsigelse og avskjed.

Vi har også en bestemmelse i likestillingsloven som sikrer en arbeidstaker som har vært eller er i permisjon, rett til å komme tilbake i samme eller tilsvarende stilling, rett til å fremme lønnskrav, rett til lønnsvurdering og rett til å nyte godt av alminnelige forbedringer i lønns- og arbeidsvilkårene.

Det rettslige vernet mot diskriminering er solid. Likevel ser vi at diskriminering forekommer. Når gravide og ansatte i foreldrepermisjon opplever diskriminering på arbeidsplassen, vitner det om at et rettslig vern ikke alltid er tilstrekkelig.

Vi vet at LDO fikk mer enn 170 henvendelser om graviditetsdiskriminering i 2014. Jeg er glad for at problemet synliggjøres på denne måten, men det bekymrer meg at så mange opplever diskriminering når vi har et så solid rettslig vern.

Arbeidsgiver har et særskilt ansvar for at graviditetsdiskriminering ikke skal finne sted innenfor egen virksomhet. Hver enkelt arbeidsgiver må følge opp med tiltak i egen virksomhet. Lovgivningen forplikter arbeidsgiver til å arbeide aktivt og systematisk for å motvirke diskrimine-

ring på egen arbeidsplass. Aktivitetsplikten er ett av flere temaer jeg ser på i arbeidet med ny felles likestillings- og ikke-diskrimineringslov.

Jeg mener videre at arbeidsgiverorganisasjonene har et overordnet ansvar for å påse at regelverket etterlevs i medlemsorganisasjonene, og det blir viktig å ta dette opp i møter med organisasjonene i treparts samarbeidet. Hvordan kan vi sammen motvirke graviditetsdiskriminering?

Når jeg nå varsler at aktivitetsplikten vil være en del av arbeidet med ny lov, har jeg lyst til også å nevne at det er flere arbeidsgivere som etterlyser både veiledning og mer informasjon om hvordan denne aktivitetsplikten kan etterlevs. De ber om fleksibilitet også fordi det er forskjeller på den enkelte arbeidsplass. Det blir et viktig arbeid.

Å ha et godt diskrimineringsvern er viktig, men vi må også ha et godt håndhevingsapparat. I den jobben vi nå gjør med en felles likestillings- og ikke-diskrimineringslov, blir håndhevingsapparatet på dette området et sentralt tema i den sammenheng.

Et sterkt og godt håndhevingsapparat er viktig for god og effektiv håndheving av loven. Derfor har vi satt i gang en utredning av dagens håndhevingsapparat. Utredningen skal ta sikte på å skille lovhåndheverrollen og pådriverrollen, slik at LDO kan rendyrke pådriverrollen. Det er også et siktemål med utredningen å styrke hele lovhåndhevingen.

Slik det er i dag, får det ingen konsekvenser for arbeidsgiver å diskriminere. Et eksempel er en 20 år gammel kvinne som blir sagt opp fordi hun er gravid. Hun kan få et vedtak om at hun har blitt diskriminert i Likestillings- og diskrimineringsnemnda, men må altså gå veien om domstolen for å få økonomisk kompensasjon i form av erstatning eller oppreisning. Og vi vet at en som er 20 år og gravid og mister jobben, kanskje ikke er i den økonomiske situasjonen at hun har anledning til å ta dette til domstolen. En rettsprosess er både tidkrevende og kostbar, og derfor er det i realiteten ikke et alternativ for flere av dem som blir diskriminert.

For meg er det viktig at et sterkt og godt vern mot diskriminering også kan forenes med fleksible løsninger for den enkelte småbarnsfamilie.

Representanten Aasrud viser til regjeringens forslag til nye regler for foreldrepenger. Jeg vil for ordens skyld understreke at det er mulig å utvide unntaksordningen i en sak som fortsatt er til behandling i departementet. Saken har, som folk er kjent med, vært på offentlig høring, og vi vurderer nå oppfølgingen av dette og ser på høringsuttalelsene.

Forslaget om at flere skal få mulighet til å overføre kvoten til den andre forelderen, bygger på regjeringens ønske om å føre en familiepolitikk som er tilpasset familienes behov. Familiene er forskjellige, og det er ikke slik at én løsning passer for alle. Foreldrepengeordningen må vi heller ikke glemme er til for barna.

Fedrekvoten – og mødrekvoten – vil bestå. Det regjeringen har foreslått, er å utvide dagens unntaksordning til enkelte nye grupper vi mener har særlig behov for det. Hvis loven blir endret i tråd med høringsforslaget, vil det fortsatt være en relativt snever unntaksmulighet. Unntak vil ikke gjelde for ansatte i offentlig sektor eller i store bedrifter. En

ny gruppe som kan få unntak, er næringsdrivende. Selvstendig næringsdrivende kan i en del tilfeller ha vansker med å være lenge borte fra virksomheten.

Jeg kjenner til et eksempel med en familie der far jobber som lærer og mor er næringsdrivende. For dem passer det best at far tar så mye som mulig av permisjonen. De vil dermed kunne ha nytte av en utvidet unntaksordning.

Forslaget om å utvide unntaksordningen må også ses i sammenheng med at regjeringen og samarbeidspartiene har gjennomført en økning av fellesdelen i foreldrepengeordningen. Fra 1. juli 2014 er ordningen blitt mer fleksibel ved at den delen foreldrene selv bestemmer over, er økt med åtte uker. På den måten kan foreldrene lettere legge opp til en permisjonstid som er tilpasset sin egen families situasjon.

Vi kan ikke med sikkerhet si hvordan endringene vil påvirke foreldrenes uttak. Noen vil nok velge tradisjonelt og la mor ta mer enn før, men med økt fellesdel øker også fars mulighet til å ta ut foreldrepenger hvis foreldrene ønsker det.

Tidligere var 14 uker bundet opp mot mødrekvoten. Nå kan mor returnere til arbeid etter ti uker uten at familien mister ukene. Dette kan være aktuelt for familier der mor er næringsdrivende og ikke har mulighet til å være borte fra virksomheten. I stedet kan far komme inn tidligere enn det som var mulig med den forrige regjeringens opplegg.

Vi vet i dag at det ikke er alle som har mulighet til å benytte seg av kvoten sin. Dette betyr at de ukene faller bort. Hvis Stortinget vedtar en utvidet unntaksordning, får flere grupper enn i dag mulighet til å overføre kvoten til den andre forelderen. Dermed kan de ukene bli tatt ut av foreldrene til barnets beste, i motsetning til i dag hvor de ukene står ubrukt.

Kanskje vil en endring innebære at far oftere overfører sin kvote til mor enn omvendt. Det betyr likevel ikke at mødre i alle tilfeller får lengre fravær fra arbeidslivet enn det de har i dag. Hvis far ikke har mulighet til å ta ut sin kvote, må familien finne en annen løsning. For mange innebærer det at mor må være hjemme ulønnet. At mor øker sitt uttak av foreldrepenger, er dermed ikke nødvendigvis det samme som at mor øker sin tid borte fra jobb.

Jeg har lyst til å understreke at foreldrepengeordningen først og fremst er et gode for barna, som får ha en av foreldrene hjemme med foreldrepenger i nærmere ett år. Regjeringen ønsker å tilby gode, fleksible løsninger, slik at foreldrene i størst mulig grad kan bruke foreldrepengeordningen slik det passer dem selv og deres situasjon best.

Jeg har tillit til at foreldre tar gode valg for sin familie, og så må vi sammen arbeide for å sette diskriminering på dagsordenen.

Rigmor Aasrud (A) [11:41:53]: Jeg takker statsråden for svaret. Jeg hadde kanskje forventet at statsråden hadde vært noe mer offensiv med tanke på tiltak som kunne motvirke det som er hovedtemaet i denne interpellasjonen i dag, nemlig at vi opplever diskriminering av gravide i arbeidslivet. Jeg registrerer at statsråden bruker mye tid på å forklare og forsvare hvorfor man har gjort de endringene som man har gjort i foreldrepermisjonsordningen. Det

er velkjente argumenter. Jeg tror kanskje statsråden under vurderer det presset som kommer til å ligge på kvinnene for å ta en mye større andel av permisjonen. Selv om det helt sikkert kan finnes enkelttilfeller som det statsråden tar opp i sitt innlegg, er det vel viktig at vi legger opp en politikk som favner bredden i den norske befolkningen. Sånn sett synes jeg svaret var noe passivt.

Det er bra at man ser på aktivitetsplikten. Jeg er glad for at statsråden sier at man vil bruke trepartssamarbeidet til å drøfte disse problemstillingene med arbeidsgiverne og arbeidstakerorganisasjonene. Det er helt nødvendig, og jeg håper også at det blir en del av de store, sentrale møtene der også statsminister og arbeidsminister er til stede, og at det ikke blir et tema som tas opp ved siden av alt det andre.

Så er jeg enig med statsråden når hun sier at det er behov for mer informasjon om disse problemstillingene – det tror jeg mange ser. Det blir litt vanskelig å se hvordan man skal møte det når statsråden har lagt fram et budsjett for Likestillings- og diskrimineringsombudet som har null i økning fra 2014 til 2015. Det er altså ingen muligheter for Likestillings- og diskrimineringsombudet til å ta nye initiativ, og det hadde jeg trodd var nødvendig når man ser såpass store utfordringer som dem vi har.

Jeg tror det er viktig at man løfter opp og arbeider mer aktivt med denne saken. Det er et tankekor når man registrerer at antallet barn hver kvinne føder i Norge, har gått ned de siste åra. Jeg tror det bl.a. kan ha sammenheng med at man opplever denne diskrimineringen når man skal tilbake igjen fra en fødselspermisjon. Arbeidsplassen er blitt forandret, man har mistet arbeidsoppgaver, og det frister for mange ikke å få det siste barnet, som man kanskje ville ha fått hvis man hadde hatt andre opplevelser når man kom tilbake.

Men jeg gjentar: Jeg takker statsråden for svaret, og utfordrer henne på noen flere aktive punkter. Så skulle jeg også ønske at statsråden kunne drøfte noe mer problemstillingen knyttet til midlertidighet, som LDO har vært veldig tydelig på. Det må være noe som bekymrer statsråden i denne saken.

Statsråd Solveig Horne [11:45:08]: Interpellanten var ute etter mer konkrete tiltak. Det som er det viktigste, er at vi har et godt lovverk mot diskriminering, og det har vi. Vi har et solid rettslig vern mot diskriminering for akkurat denne gruppa. Men når det lovverket ikke er nok, når det likevel ikke får noen konsekvenser for den som diskriminerer, har vi en utfordring. Det har jeg tatt på alvor med det arbeidet vi har satt i gang nå med å samle loven – det å se på aktivitetsplikten, det å informere ut til arbeidsgivere og det å se på holdninger. Når du snakker med en ung bedriftseier og han sier at du ansetter ikke 29 år gamle damer/jenter fordi du er redd for at de blir gravide, er det også noe med holdningene der ute. Derfor er det et viktig tema, som blir tatt opp i trepartssamarbeidet, at en må få informasjon ut til bedriftene. Det er et arbeid som både arbeidsministeren, jeg og regjeringen tar på alvor, og som blir et tema når vi skal ha møte med arbeidstakerorganisasjonene.

Nesten ingen av de sakene der det gjøres vedtak om at diskriminering har skjedd, blir ført for domstolene. Derfor

blir det viktig at vi nå får på plass en utredning hvor vi ser på hvordan vi kan klare å styrke håndhevingsapparatet, for det skal altså ikke være slik at vi skal ha et godt lovverk med et godt diskrimineringsvern som ikke får konsekvenser for den som diskriminerer. Jeg tror at får vi dette på plass, er det et viktig tiltak inn mot en håndhevelse av det lovverket vi har. For lovverket er bra, vi har et godt lovverk, men vi må også se på håndhevingen.

Så var interpellanten inne på midlertidighet. Jeg har full støtte til arbeidsministeren i arbeidet med arbeidsmiljøloven, og jeg er veldig glad for at regjeringen nå kommer til å få på plass en ny arbeidsmiljølov. Det å få på plass en mulighet for flere til å kunne prøve seg i arbeidslivet og få innpass i arbeidslivet blir viktig. Så er interpellanten også veldig klar på at det skal være faste ansettelser. Det ligger fast, men det må være mulig å få på plass en bedre fleksibilitet i det lovverket som vi har i dag, slik at flere enn i dag kan få lov til å prøve seg i arbeidslivet.

Sonja Mandt (A) [11:48:13]: Interpellanten tar opp en viktig sak om noe som skjer altfor ofte, men som ikke ofte er tema i den offentlige debatten. I går demonstrerte tusenvis mot å innføre flere midlertidige ansettelser. Diskriminering av gravide var ikke så mye nevnt i den debatten, men flere midlertidige ansettelser vil være en faktor som øker diskrimineringen av gravide eller av dem som planlegger å få barn. Kravet om å ha vært ansatt de siste seks månedene før fødsel for å få støtte kan bli vanskelig å oppfylle. Permisjon fra en midlertidig arbeidsgiver er usikkert, for det er ikke noen jobb å gå tilbake til etter en permisjon – jobben var jo bare midlertidig.

Det kunne være interessant å høre hva statsråden tenker om dem som ikke har krav på støtte eller ordninger som de fast ansatte har når de har vært eller er gravide, ei heller en jobb å komme tilbake til. Mange gravide opplever å bli sykmeldt kortere eller lengre tid, noe som også vil være uinteressant for en midlertidig arbeidsgiver, og det vil være god grunn til å avslutte arbeidsforholdet så raskt som mulig. Dermed blir ordningene desto dårligere. Med den varslede endringen vil ikke diskrimineringen av gravide gå ned, men tvert om øke, slik jeg ser det. Jeg vet at statsråden tidligere har uttrykt skepsis til dette, men jeg hører nå at hun er enig med statsråd Eriksson. Hvordan vil hun ta saken videre og sørge for at de gravide blir sikret?

Mange er historiene om kvinner som mener seg diskriminert før eller etter fødsel eller før de skal ansettes, fordi de er i fertil alder og kan risikere å bli gravid arbeidstaker. Mange orker ikke å ta tak i det, for det kan være en periode i livet da det egentlig er nok å få dagene til å henge sammen med familieliv og arbeid, og, som statsråden sa, mange er unge og tør ikke gjøre noe med det. Derfor er det viktig at vi løfter den debatten her, og endrer holdningene til det. For vi er jo alle stolte av den store yrkesdeltakelsen vi har av kvinner i Norge. Den er vi helt avhengige av, og vi er også avhengige av at kvinner jobber mer. Derfor må vi legge til rette for at så kan skje, og derfor må vi ta grep når gravide diskrimineres.

Ja, vi har et regelverk som sikrer det å tilrettelegge arbeid for gravide før fødsel, og at det legges til rette for del-

takelse i yrkeslivet. Men det må følges opp. Spesielt innenfor de typiske kvinneyrkene i pleie og omsorg eller andre yrker med fysiske utfordringer må det tilrettelegges bedre, slik at en unngår tunge løft og uheldige arbeidsoppgaver. Det er mange andre viktige oppgaver som kan gjøres, og det må være en gjengs forståelse på arbeidsplassen for at det er greit for den gravide å være på jobb framfor å være sykmeldt. Her ser vi også en form for diskriminering, der holdninger blant kollegaer som forventer vanlig deltakelse i dagliglivets arbeid, kan hindre den gravide i å delta under graviditeten fordi den gravide rett og slett ikke orker å gjøre den jobben hun pleier å gjøre. Dette er også holdninger som må endres, og det er arbeidsgivers plikt og ansvar å ta grep når slikt skjer. De fleste graviditeter gir ikke grunn til sykmelding, derfor er det viktig å legge til rette for dem som kan jobbe under graviditeten.

Vi har også unge kvinner som ikke får jobb fordi de er i fertil alder og forventes å bli gravide innen kort tid, noe også statsråden var inne på. Selv om det ikke er lov å stille spørsmålet, hører en om underfundige måter å få avklart om det er planlagt graviditet på, og tanker om det framtidige livet til de kvinnelige søkerne. Det er nok vanskelig å forhindre, for det gjøres jo ikke konkret og beviselig, men jeg håper at kvinner er klar over rettighetene sine og sier fra når sånne ting skjer. Men hvordan skal vi endre det? Loven er klar nok, som statsråden også sa i sitt innlegg, men det er tydeligvis ikke nok. Her har vi ansvar for at holdninger endres, og at arbeidsgiver tar tak.

Det er mange ting å ta fatt i, som interpellanten så bra tar opp, og jeg håper at statsråden følger disse opp.

Ib Thomsen (FrP) [11:52:52]: Alle mennesker er likeverdige og skal gis samme muligheter. Fremskrittspartiet aksepterer ikke usaklig forskjellsbehandling. Fremskrittspartiet anser likestilling som en svært viktig forutsetning for et velfungerende demokrati.

Graviditetsdiskriminering skjer både overfor kvinner som allerede er gravide, og overfor unge kvinner som antas å ville stifte familie i løpet av få år. Jeg er også kjent med, som flere har sagt her, at unge kvinner blir spurt om familieplaner i jobbintervjuet, og at noen kvinner opplever å miste muligheten til forfremmelse når de blir gravide, fordi noen arbeidsgivere frykter langtidsfravær som en følge av det å få barn. Slik behandling bunner i forutinntatthet og kan gjøre det vanskeligere for kvinner enn for menn å avansere i arbeidslivet, og det innebærer en diskriminering av kvinner som vi ikke kan akseptere.

Når barnet er født og foreldrene skal ut i permisjon, ser vi også at fedre diskrimineres på bakgrunn av kjønn. Fordi kvinner tradisjonelt har vært hjemme med spedbarnet, opplever mannen at det kan være vanskelig å få tillatelse fra arbeidsgiver til å ta ut en større andel av foreldrepermisjonen enn det som er fars kvote. Det medfører at noen menn kun tar ut ti uker, selv om de ønsker å ta ut en større andel av foreldrepermisjonen som de har til fri fordeling. Dette er svært uheldig og hemmer familiens valgfrihet, som Fremskrittspartiet er sterk forkjemper for.

Vi har et godt diskrimineringsvern i dag. Diskriminering på bakgrunn av graviditet og permisjon ved fødsel reg-

nes som diskriminering på bakgrunn av kjønn og er forbudt i henhold til likestillingsloven § 5, som det henvises til i arbeidsmiljøloven. Det jeg ser på som et større problem i saker om diskriminering på grunn av graviditet og foreldrepermisjon, er dagens regler for håndheving, som også flere har vært inne på.

Brudd på likestillingsloven håndheves av Likestillings- og diskrimineringsombudet og -nemnda, som ikke kan håndheve reglene om oppreisning og erstatning som gis i samme lov. Dette var også statsråden inne på som en utfordring. At en person som har vært utsatt for diskriminering, etter å ha fått en avgjørelse om hvorvidt hun eller han har vært diskriminert, må føre sak om oppreisning og erstatning for domstolene, anser jeg som tungvint og uverdigg. Jeg er derfor svært glad for at barne-, likestillings- og inkluderingsminister Horne nå skal gjennomføre en utredning av dagens håndhevingsapparat, som jeg ser på som en viktig del av dette med å styrke håndhevingen.

Det handler ikke bare om å ha rett, men om å få rett. Derfor er et bedre og mer brukervennlig håndhevingsapparat et godt skritt i riktig retning for å få bukt med slik diskriminering.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [11:56:40]: Aller først vil jeg takke representanten Aasrud for at hun tar opp denne tematikken i dag. Det er et viktig spørsmål for mange kvinner og mange familier.

De fleste vil vel mene at regelverket er klart og tydelig. Likevel vet vi at diskriminering forekommer, og at mange også i dag, i Norge i 2015, opplever at hverdagen og livet deres påvirkes og styres av slike diskrimineringstilfeller. Som flere har nevnt i dag, kan det handle om alt fra en tapt jobbmulighet for en kvinne som er gravid, til en mann som vil ta ut foreldrepermisjonen. Det kan handle om kvinner eller menn som kommer tilbake fra permisjon og opplever at de ikke får tilbake arbeidsoppgavene de hadde før de gikk ut i permisjon.

For Kristelig Folkeparti er det et viktig mål å legge til rette for at foreldre kan kombinere arbeidslivet med familielivet på en god måte. For det er heldigvis mulig for mange å få til dette. Det går an å ha et godt liv med barn og jobb. Det er ikke alle som ønsker å jobbe heltid eller deltid som småbarnsforeldre, men for dem som ønsker det – og det gjelder ganske mange – er det viktig at vi fra politisk hold legger til rette for at det er mulig.

Temaet for dagens interpellasjon er en del av denne debatten. Vi skal ha mulighet til å kombinere svangerskap, foreldrepermisjon og småbarnsforeldretilværelse med jobb. Arbeidsgiver må legge til rette for at det lar seg gjøre på en god måte. Vi skal ikke oppleve at arbeidsgiver direkte eller indirekte legger hindre i veien eller gjør denne kombinasjonen vanskelig, eller at det straffer seg å kombinere familie og jobb. Dette er helt avgjørende for at småbarnsforeldre skal kunne delta i arbeidslivet. Det er avgjørende for at kvinner skal kunne delta i arbeidslivet. Det er avgjørende for fortsatt høye fødselstall i Norge. Og det er faktisk avgjørende for Norges framtid at vi har gode ordninger rundt dette.

Statsråden var inne på dette som har med permisjons-

uker og en oppmykning av regelverket å gjøre. Kristelig Folkeparti mener at intensjonen med en lovendring som utvider adgangen til unntak for kvotering i foreldrepermisjonene, er at foreldre som med dagens ordning ikke får brukt alle permisjonsukene, med en ny ordning skal kunne få brukt alle permisjonsukene. Formålet er jo at foreldrene får mer tid sammen med barnet, og at flere skal kunne ta ut alle ukene i foreldrepermisjonen. Lovendringen må imidlertid inneholde tydelige kriterier for hvilke situasjoner og forhold som skal kunne gi grunnlag for overføring av kvoteur mellom foreldrene. Det er viktig at fedrekvoten videreføres, og at øremerkingen er reell – først og fremst av hensyn til barnet og familien. Kristelig Folkeparti er glad for at statsråden også bekrefter dette.

Kristelig Folkeparti tror det er mulig å finne løsninger som utvider unntaksadgangen uten å uthule øremerkingen. Men dette arbeidet er ennå ikke ferdig, og vi skal følge nøye med på de forslagene som kommer. Vi skal også spille inn våre tanker rundt dette, for det er veldig viktig at man ikke innfører en oppmykning som i realiteten fjerner den kvoteringen som ligger i disse permisjonsukene. Det må ligge fast.

Det er også nevnt at det er varslet en likestillingsmelding. Den ser jeg fram til. Jeg tror det gir oss nok en mulighet til å kunne bore mye mer i det som interpellanten tar opp i denne debatten, og jeg ser fram til at vi får oss den forelagt Stortinget.

Gerd Eli Berge (Sp) [12:01:38]: Interpellanten Aasrud tek opp eit svært viktig tema, graviditetsdiskriminering, eit tema me stadig må fokusera på. Noreg treng barn og dermed òg graviditetar. Dette er ein essensiell del av livet. Det er ei investering, ikkje ei utgift. Å eliminera gravide frå arbeidslivet er uhyre kortsiktig økonomisk tenking.

Lat meg slå fast først som sist: Gravide skal ikkje oppleve diskriminering på arbeidsplassen. Det er nok alle i denne salen samde om. Slik står det i likestillingslova § 5: «Hovedregel om forbud mot diskriminering

Diskriminering på grunn av kjønn er forbudt. Diskriminering på grunn av graviditet og permisjon ved fødsel eller adopsjon regnes som diskriminering på grunn av kjønn. Forbudet gjelder diskriminering på grunn av en persons faktiske, antatte, tidligere eller fremtidige graviditet eller permisjon. Forbudet gjelder også diskriminering på grunn av kjønn til en person som den som diskrimineres har tilknytning til.»

Verkelegheita er likevel ofte annleis enn det som er lovfesta i denne salen, både når det gjeld det som det er heimel for i likestillingslova, og i andre lover.

Interpellanten peiker på at både kvinner og menn opplever diskriminering i arbeidsforholdet. Enkelte arbeidsgjevarar i nokre bransjar ser det ikkje som positivt at menn tek ut sin lovmessige rett til foreldrepermisjon. Slikt har med kultur og haldningar å gjera, og med veldig kortsiktig og snever økonomisk tenking. Kor utbreidd det er, veit me ikkje, men det er altfor mykje.

Det er òg slik at diskriminering førekjem på ulike måtar. I fjor haust tok min partikollega, representanten

Kjersti Toppe, opp i ein interpellasjon diskriminering av sjukehuslegar som følgje av graviditet. Toppe viste der at problemet knytt til diskriminering av gravide – ja, for det er i høgste grad eit problem – òg er gjeldande i offentleg sektor.

Likestillingsombodet har òg tidlegare karakterisert sjukehusa som verstingar, for her er det ikkje snakk om enkelthendingar. Staten må syta for å rydda opp i egne rekjer. Altfor mange legar har mellombelse stillingar, og dei arbeider for lenge i mellombelse stillingar. Det skulle ikkje vera slik, og det skal ikkje vera slik. Mellombelse stillingar gjev eit dårlegare vern mot diskriminering som følgje av graviditet, uavhengig av lovverket, og eg deler den bekymringa som representantane frå Arbeidarpartiet har teke opp i innlegga sine her i salen i dag.

Senterpartiet meiner at bruk av mellombelse stillingar i arbeidslivet er ein uting og vil kjempa mot ei slik utvikling, anten det gjeld statstilsette sjukehuslegar eller andre og meir lågtlønnte yrkesgrupper. Stor bruk av mellombelse stillingar innan ulike sektorar gjer dei tilsette mykje meir sårbare. Mellombelse stillingar over tid skapar uvisse og dermed også ein fare for at ein ikkje gjev melding om uheldige forhold til leiinga. Dette er ein fare i alle sektorar, men risikoen vil variera, avhengig av arbeidstype. I nokre yrke kan det vera eit spørsmål om liv og død.

I Noreg har me gode ordningar for fødselspermisjonar, noko som gjev tryggleik for inntekt i ein periode etter fødsel, og som sikrar samvær med barn som kjem til verda. Me har eit lovverk som skal sikra mot diskriminering av både gravide og personar som vil bruka dei første månadene eller det første året med barnet, slik dette huset ønskjer at dei skal få moglegheit til.

Eg meiner alle må arbeida for å motverka diskriminering som følgjer av graviditet og fødselar. Me må bevisstgjera i samfunnsliv og i arbeidsliv. Styresmaktene må medverka til dette gjennom eit aktivt informasjonsarbeid og kunnskapsformidling, og gjennom trepartssamarbeidet i arbeidslivet, med forpliktande ordningar der graviditetsdiskriminering får konsekvensar for den som diskriminerer.

Kirsti Bergstø (SV) [12:06:44]: Takk for at det tas opp en veldig viktig sak til debatt.

I går fikk jeg en telefon fra en ung kvinne. Hun var ferdig utdannet, og hun var i jobb, men slet med å få fast jobb. Det var ikke første året, flere år på rad hadde hun slitt med å få fast jobb etter endt utdanning. Hva var grunnen til at hun ringte meg, og hva var grunnen til hennes fortvilelse? Jo, hun og samboeren ville veldig gjerne prøve å få barn. Men hennes tilfelle var at hun gikk på månedskontrakter, og hun spør fortvilet: Hvis de oppdager at jeg er gravid, vil jeg da få fornyet kontrakt neste måned? Vil de ikke da la være å gi meg videre jobb?

Tidligere har jeg blitt kontaktet etter et innlegg jeg hadde om midlertidige ansettelser. Da var det en kvinne som ga tilbakemelding om at hun hadde valgt å ta abort, avslutte svangerskapet, fordi hun var alene og var midlertidig ansatt. Hun turte ikke å bære fram et barn, uten sikker inntekt.

Dette er virkelige vurderinger som gjøres i et kvinneliv. Jeg vil advare veldig sterkt mot en generell adgang til å ansette midlertidig, fordi konsekvensene vil være store for likestillingen i et samfunnsperspektiv, for livet til folk og de vurderingene som gjøres. Jeg savner en konsekvensutredning og en klar analyse fra statsråden og fra regjeringen om hvordan midlertidige stillinger vil virke inn på likestillingen, og også på diskriminering av gravide, som er et av de store problemene i arbeidslivet i dag. For omfanget av diskriminering av gravide i arbeidslivet gir grunn til uro. Derfor er jeg helt enig med statsråden i at et godt lovverk er grunnleggende for å bekjempe dette, og at det også er nødvendig å sanksjonere og ha et bedre virkemiddelapparat når diskriminering forekommer og finner sted. Jeg setter pris på den tydeligheten som statsråden viser i den saken.

Men jeg tror ikke at det holder kun å jobbe med å endre holdninger til diskriminering når det skjer, jeg tror også det må jobbes med å endre roller og forventninger knyttet til kjønn. Graviditetsdiskriminering er ikke bare knyttet til at det er kvinner som bærer fram barn, det er også knyttet til en forventning om at kvinner nødvendigvis vil ha lengre fravær, ikke bare i permisjonstiden, men også når barna er syke eller de selv blir syke – en forventning om økt fravær fra jobb. Hvis kvinner anses som omsorgspersoner, mens menn ikke gjør det, – er det klart at refleksjoner rundt det vil virke inn på hvem som får jobben i en ansettelsesprosess. Fordeling av foreldrepermisjonen er nettopp en måte å bidra til at arbeidslivet blir mer likestilt på, fordi kvinner og menn blir ansett som mer likeverdige omsorgspersoner og møtt med forventninger om at man skal ta de oppgavene og det fraværet som det innebærer. Fordeling av foreldrepermisjonen er også en måte for å bidra til at omsorgsoppgaver og det ulønnede arbeidet i hjemmet i praksis blir jevnere fordelt i de ulike hjem.

Jeg vil gjerne høre statsrådens refleksjoner rundt hvordan midlertidige stillinger kan virke inn på nettopp diskriminering av gravide, og hvordan kjønnsroller og ulike forventninger knyttet til omsorgsoppgaver for kvinner og menn kan virke inn på denne problematikken, og ikke minst hva som bør gjøres med problemet.

Arild Grande (A) [12:11:35]: Først vil også jeg uttrykke at jeg setter pris på at interpellanten reiser denne debatten, som dessverre angår svært mange. Det har vært mange gode refleksjoner rundt dette temaet, og det er også mange som viser at man er opptatt av det, på ulike vis. Så kunne jeg kanskje ha tenkt meg at statsministerens parti også fant grunn til å delta i debatten, slik at vi fikk høre om det partiet har noen synspunkter på dette temaet.

Jeg snakket for noen år siden med en bekjent som fortalte sin arbeidsgiver at hun nettopp var blitt gravid, og arbeidsgiveren svarte: Så flott! La oss sette oss ned og prate sammen om hvordan vi kan legge til rette for at dette skal bli best mulig for deg.

Slike arbeidsgivere trenger vi, og det er disse arbeidsgiverne som jeg tror vil vinne kampen om de beste hodene i framtiden. Men dessverre er ikke alle arbeidsgivere slik,

og vi trenger et lovverk i arbeidslivet som er til for å beskytte enkeltpersoner, og også for å skape trygge rammer for familiene.

Jeg føler at når vi snakker om disse tingene, kommer det tydelig fram at fra Fremskrittspartiets og Høyres side skal regelverket være en tilnærmet passiv arena, hvor det først og fremst er tilsynet som skal fungere, og hvor det er straffer som skal virke preventivt. Det ser vi f.eks. i den store debatten om sosial dumping, hvor regjeringen egentlig iverksetter en rekke tiltak som kan forsterke problemene med sosial dumping, og så plasterer man på såret med å forsterke tilsyn og satse på sanksjoner.

Jeg vil utfordre statsråden til å si noe mer om hva man kan gjøre for å unngå at slike saker oppstår, for å bidra til at flere arbeidsgivere opptrer slik som den arbeidsgiveren jeg refererte til, og at flere legger til rette for muligheten til å kombinere arbeid og omsorg. Men det statsrådens parti og regjeringen gjør, er egentlig å innføre – også innenfor familiepolitikken og arbeidslivspolitikken – en rekke tiltak som vil forsterke de problemene som interpellanten prøver å gjøre noe med gjennom å reise denne debatten.

Når en familie ønsker å planlegge framtiden sin, tror jeg de aller fleste er svært opptatt av hvilke rammer de kan skape som bidrar til trygghet for ungene sine. Vi vet at en av årsakene til at fødselsraten nå stuper, særlig i Sør-Europa, er at folk rett og slett ikke tør å få barn, for de vet ikke om de har jobb, de vet ikke om de kan skape en trygg framtid for ungene sine. Men også i norske hjem tror jeg at menn og kvinner setter seg ned og snakker om hvordan de kan bidra til trygghet, økonomisk forutsigbarhet, gode rammer og oppvekstvilkår for ungene sine, før man går til det skritt å prøve å bli gravid. Og da vil jeg anta at mange som opplever press på jobben i forhold til overtid, press i forhold til søndagsjobbing, som kanskje opplever å ha en midlertidig stilling, eller som ikke er sikker på om man kan forvente en barnehageplass, vil tenke seg om flere ganger før man går til det skritt å bli gravid, nettopp fordi man er usikker på om alle de trygge forutsetningene er på plass. Og da hjelper det virkelig ikke for familieplanleggingen, og for fødselsraten i Norge, tror jeg, at regjeringen på område etter område bidrar til mer utrygghet for norske familier – med mer bruk av midlertidige stillinger, med usikkerhet rundt barnehageplass, dyrere barnehageplass, mer søndagsjobbing og mer overtid. Det vil føre til økt usikkerhet og dårligere mulighet til god familieplanlegging. Dårlig familieøkonomi er det jo også, når vi vet hvor vanskelig det er å få lån hvis du har en midlertidig stilling. En situasjon med utstrakt bruk av midlertidige stillinger vil også føre til at mange blir varig støtt ut av arbeidslivet. Det har vi sett internasjonalt, og det vil vi også se i Norge, og jeg tror gravide blir særlig hardt rammet av dette.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, BLD, arbeider med en konsekvensutredning av Robert Erikssons forslag til endringer i arbeidsmiljøloven, og jeg vil gjerne utfordre Solveig Horne til å si noe om hvorfor hun ønsker det, og om hun kan ta et initiativ i så måte.

Rigmor Aasrud (A) [12:16:59]: Jeg vil takke alle som har deltatt i debatten og kommet med forskjellige perspektiver på denne saken. I likhet med representanten Arild Grande er jeg skuffet over at Høyre ikke har funnet tid til å delta i denne debatten – det er tross alt det største regjeringspartiet og burde kunne ha noen synspunkter på et så viktig tema.

Så er jo alle vi som er her, enige om at vi har et godt regelverk, det er bare praktiseringen av dette regelverket som ikke er bra nok. Men det hjelper ikke å ha et godt regelverk hvis veldig mange av de regelverkene som ligger rundt og påvirker den situasjonen som den enkelte er i, endres. Det vil skape usikkerhet, som flere har vært innom.

Jeg er glad for at statsråden sier at hun vil ta initiativ til holdningskampanjer – vi ser fram til dem. Vi venter spent på å høre om resultatet av samtalene mellom partene i arbeidslivet og regjeringen om disse temaene. Det er nødvendig at det løftes opp på det nivået.

Jeg har stor forventning til statsråden, for statsråden har ansvar for utredningsinstruksens temaer om likestilling. Jeg ble glad da jeg så at statsråden hadde sendt brev til arbeidsministeren og bedt om en konsekvensutredning for likestilling i forbindelse med forslaget om midlertidighet. Men jeg har sett lovforslaget som har kommet til Stortinget, og det er ingen spor av konsekvensutredningen for likestilling i den saken. Statsråden må da manne seg opp og bruke det instituttet hun har, for å sørge for at man utreder de konsekvensene. Man må også vurdere sine egne forslag ut fra utredningsinstruksen innen likestilling. Det gjelder fedrekvoten. Det gjelder også andre saker som ligger i eget departement.

Igjen: Takk for en god debatt. Dette er et tema som vi kommer til å måtte følge nøye framover, for å se hvordan det utvikler seg. Det er ikke et godt tegn at fødselsraten i Norge går nedover. Vi har vært stolte av at vi har ligget på topp i Europa, det er ikke bra at denne raten går nedover. Kanskje har det sammenheng med de problemene de som skal føde barn, har – både før og etter. Det er vi nødt til å ta på alvor.

Statsråd Solveig Horne [12:19:45]: Som tidligere statsråd er interpellanten klar over at det er en ny utredningsinstruks som gir en del føringer, og da har jeg ansvar for at likestillingsmessige konsekvenser blir belyst, akkurat som finansministeren har ansvar for at de økonomiske sidene blir belyst i en del saker.

Jeg har full tillit til statsråd Robert Eriksson og er veldig glad for at han har fremmet dette forslaget for Stortinget, og at det er belyst. Og som debatten som vi var inne på tidligere i dag, også viser, er det tatt likestillingsmessige hensyn ved at det er flere, også innvandrerkvinner, som kan få lov til å prøve seg i arbeidslivet og få lettere tilgang til arbeidslivet ved å få på plass litt mer smidige midlertidige ansettelses.

Forslaget om midlertidige ansettelses for inntil tolv måneder vil på generelt grunnlag kunne gi flere med usikker arbeidsevne mulighet til å få prøvd seg i jobb. Flere hundre tusen i arbeidsfør alder står i dag utenfor arbeids-

livet, og for mange vil midlertidige ansettelser kunne være et springbrett inn i arbeidslivet. I dag er det flest kvinner blant dem som mottar helserelaterte stønader, og de kan ha mulighet til å komme seg inn i arbeidslivet.

Faste ansettelser skal fortsatt være hovedregelen i arbeidslivet, men midlertidig ansettelse kan være en vei til fast ansettelse, og midlertidig ansatte kommer forholdsvis raskt over i fast stilling i Norge. Vi vet også at Danmark har et mer liberalt lovverk enn oss på dette felt, men det er ikke flere midlertidig ansatte i Danmark enn i Norge – heller tvert imot.

Vi har diskutert diskrimineringsvernet for gravide, og vernet mot diskriminering av gravide arbeidstakere gjelder på samme måte ved midlertidige ansettelser. Regjeringen har foreslått endringer i arbeidstidsbestemmelsene i arbeidsmiljøloven, og innenfor en samlet tidsramme blir det større mulighet til å tilpasse arbeidstidsordninger for dem som jobber turnus. Det kan bidra til at overgangen fra deltidarbeid til heltidarbeid – ved behov for små stillingsbrøker – blir redusert, og det blir en styrke for kvinner.

I debatten har flere vært inne på at vi har et godt lovverk, og jeg er veldig glad for at vi har et godt lovverk her, men likevel har vi en vei å gå. Holdninger er viktige, men også diskusjoner med arbeidstakerorganisasjonene i forbindelse med trepartssamarbeidet. Jeg kan love interpellanten at det blir et tema på neste møte.

Fedre skal også kunne få lov til å ta ut permisjon, og unntaksordningen er like mye til for far som den er til for mor. Men foreldrepermisjonsordningen er til for barna, og derfor er det god likestillingspolitikk også å ha en god familiepolitikk. Arbeidsliv, næringsliv og entreprenørskap vil være viktig i likestillingsmeldingen som vi skal fremme, og helse likeså, men en felles lov som vi skal fremme forslag om nå, vil også være med og styrke diskrimineringsvernet.

Presidenten: Debatten i sak nr. 4 er dermed avsluttet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er vi klare til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt fram ett forslag, forslag nr. 1, fra Iselin Nybø på vegne av Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber presidentskapet starte arbeidet med å opprette en egen lovavdeling på Stortinget.»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Venstre ble med 93 mot 10 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 12.31.17)

Presidentskapet hadde innstilt:

Representantforslag 81 S (2013–2014) fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Iselin Nybø og Abid Q. Raja om å opprette en egen lovavdeling på Stortinget – vedlegges protokollen.

Votering:

Presidentskapets innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 2

Presidentskapet hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

lov

om utvalget for evaluering av EOS-utvalget

§ 1.

Utvalget som 27. mars 2014 ble oppnevnt av Stortingets presidentskap for å evaluere EOS-utvalgets virksomhet og rammebetingelser/regelverk, har rett til å innhente opplysninger uten hinder av taushetsplikten i lov 3. februar 1995 nr. 7 om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste § 9 første ledd.

§ 2.

Medlemmene av evalueringsutvalget og enhver som utfører tjeneste eller arbeid for utvalget, har taushetsplikt. Taushetsplikten er ikke til hinder for at utvalget avgir en ugradert evalueringsrapport til Stortinget.

§ 3.

Loven trer i kraft straks.

Votering:

Presidentskapets innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

I sakene nr. 3 og 4 foreligger det ikke noe voteringstema.

Sak nr. 5 [12:32:14]

Referat

1. (144) Statsministerens kontor melder at
  1. lov om endringer i straffegjennomføringsloven mv. (Infoflyt-systemet mv.) (Lovvedtak 18 (2014–2015))
  2. lov om endringer i panteloven m.m. (pant i patenter og planteforedlerretter) (Lovvedtak 19 (2014–2015))
  3. lov om oppheving av lov om forbud mot profesjonell boksing (Lovvedtak 36 (2014–2015))
  4. lov om endringer i yrkestransportlova (krav om butid for utferding av kjøresetel mv.) (Lovvedtak 37 (2014–2015))
    - er sanksjonert under 23. januar 2015
    - Enst.: Vedlegges protokollen.
2. (145) Samtykke til godkjenning av avgjerd i EØS-komiteen nr. 188/2014 om innlemming i EØS-avtala av direktiv 2014/50/EU om minstekrav med omsyn til styrking av arbeidstakarmobiliteten mellom medlemsstatene gjennom betring av oppteninga og vidareføringa av rettane til supplerande pensjon (Prop. 55 S (2014–2015))
  - Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
3. (146) Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 203/2014 av 30. september 2014 om innlemming i EØS-avtalen av forordning (EF) nr. 1107/2009 om omsetning av plantevernmidler og av EØS-komiteens beslutning nr. 208/2014 av 30. september 2014 om innlemming i EØS-avtalen av direktiv 2009/128/EF om fastsettelse av en ramme for fellesskapstiltak for å oppnå bærekraftig bruk av pesticider (Prop. 54 S (2014–2015))
  - Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
4. (147) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe, Anne Tingelstad Wøien og Heidi Greni om en forpliktende opptrappingsplan for etablering av dagaktivitetstilbud for hjemmeboende personer med demens (Dokument 8:53 S (2014–2015))
5. (148) Endringer i pasient- og brukerrettighetsloven og spesialisthelsetjenesteloven (fritt behandlingsvalg) (Prop. 56 L (2014–2015))
  - Enst.: Nr. 4 og 5 sendes helse- og omsorgskomiteen.
6. (149) Endringer i brann- og eksplosjonsvernloven, tollloven og straffeloven 2005 (utgangsstoffer for eksplosiver mv.) (Prop. 52 L (2014–2015))
  - Enst.: Sendes justiskomiteen.
7. (150) Samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 269/2014 av 12. desember 2014 om innlemming i EØS-avtalen av forordning (EU) nr. 98/2013 om markedsføring og bruk av utgangsstoffer for eksplosiver (Prop. 53 S (2014–2015))
  - Enst.: Sendes justiskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
8. (151) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold om tiltak for å bekjempe vold mot barn (Dokument 8:54 S (2014–2015))
  - Enst.: Sendes justiskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for familie- og kulturkomiteen og helse- og omsorgskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
9. (152) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jonas Gahr Støre, Trond Giske, Marianne Aasen, Tone Merete Sønsterud, Christian Tynning Bjørnø og Martin Henriksen om løft for yrkesfag (Dokument 8:52 S (2014–2015))
  - Enst.: Sendes kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.
10. (153) Statsrådsprotokollene for tidsrommet 1. juli til 31. desember 2014
  - Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.
11. (154) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Ingunn Gjerstad, Kirsti Bergstø, Bård Vegar Solhjell og Karin Andersen om tiltak for å forhindre barnarbeid og uverdige arbeidsforhold (Dokument 8:51 S (2014–2015))
  - Enst.: Sendes næringskomiteen.
12. (155) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Abid Q. Raja, Ola Elvestuen, Trine Skei Grande, André N. Skjelstad, Terje Breivik, Iselin Nybø og Ketil Kjenseth om økt kapasitet og frekvens i lokaltogtrafikken (Dokument 8:48 S (2014–2015))
  - Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 12.33.